

MAANPUOLUSTUSKORKEAKOULU

**KAUKASUKSEN ENERGIASTRATEGINEN MERKITYS JA GAZPROMIN ROOLI
VENÄJÄN SUURVALTA – ASEMAN UUELLEEN SAAVUTTAMISESSA**

Kandidaatintutkielma

Kadetti

Lauri Hämäläinen

93. Kadettikurssi

Jääkäriopintosuunta

Huhtikuu 2009

MAANPUOLUSTUSKORKEAKOULU

Kurssi	Linja
93. Kadettikurssi	Jääkäriopintosuunta
Tekijä	
Kadetti Lauri Hämäläinen	
Työn nimi	
Kaukasuksen energiastrateginen merkitys ja Gazpromin rooli Venäjän suurvalta-aseman uudelleen saavuttamisessa	
Oppiaine, johon työ liittyy	Säilytyspaikka
Strategia	Kurssikirjasto MPKK
Aika Huhtikuu 2009	Tekstisivuja 35 Liitesivuja 0
Tiivistelmä	
<p>Keskeisenä aiheena on Kaukasuksen geopolittinen merkitys Kaspianmeren ja Keski-Aasian kaasun viennissä Länsi-Eurooppaan. Aihealue yhdistää suurvaltojen energiastrategisten intressien ja turvallisuuspolitiikan väliseen suhteeseen.</p> <p>Tutkimuksen pääongelmina ovat Venäjän valtiollisen kaasuyhtiön Gazpromin merkitys suurvalta-aseman uudelleen saavuttamisessa ja Kaukasuksen kaasuinfrastruktuurin kontrolloimisen merkitys Venäjälle. Tutkielman keskeisimpiä lähteitä ovat energiaturvallisuutta käsittelevät tutkimukset, sekä Venäläiset kansainvälisen politiikan julkaisut. Aineistoa on analysoitu teoriasidonnaisen sisältöanalyysin menetelmillä. Tutkielman keskeisenä teoriana on klassinen poliittinen realismi.</p> <p>Analyysin perusteella havaittiin energiataloudellisten ja turvallisuuspoliittisten intressien keskinäisriippuvuus ja se, että Venäjän hahmottaa kansainvälisen politiikan valtokeskeisenä. Tämä korostaa turvallisuuskoneiston ja energiasektorin yhteistoiminnan merkitystä ulkopoliitikassa. Tutkielman johtopäätöksenä todetaan Gazpromin olevan Venäjän ulko- ja turvallisuuspolitiikan keskeinen toimija, jonka taloudelliset tavoitteet palvelevat Venäjän kansallisia intressejä.</p> <p>Tutkielman aiheessa yhdistyvien energiatalouden ja turvallisuuspolitiikan rajapintojen ymmärtäminen vaatii perehtymistä kumpaankin osa-alueeseen. Aiheen monitahoisuus asettaa haasteensa syvällisen analyysin tekemiseksi annetun sivumäärän puitteissa. Tämän vuoksi jatkotutkimuksen mahdollisuudet aihe-alueesta ovat erittäin kattavat.</p> <p>Asiakirjan muotoiluohjeet ovat peräisin Ohje Maanpuolustuskorkeakouluissa laadittavista opinnäytetöistä.</p>	
Avainsanat: Energiaturvallisuus, Venäjä, Gazprom, Kaukasus, Silovik.	

KAUKASUKSEN ENERGIASTRATEGINEN MERKITYS JA GAZPROMIN ROOLI VENÄJÄN SUURVALTA – ASEMAN UDELLEEN SAAVUTTAMISESSA

1. JOHDANTO	1
2. TUKIMUSPROSESSI.....	3
2.1 TUTKIMUKSEN TEOREETTINEN TAUSTA JA NÄKÖKULMA	3
2.2 TUTKIMUSONGELMA	6
2.2.1 TUTKIMUSASETELMA	7
2.3 TUTKIMUSKYSYMYKSET	9
2.4 TUTKIMUSMENETELMÄ, RAKENNE JA LÄHTEET	10
2.5 KÄSITTEET JA MÄÄRITELMÄT	11
3. KAUKASUKSEN GEOPOLIITTINEN ANALYYSI.....	12
3.1 KAUKASUKSEN ALUEELLA INTRESSEJÄ OMAAVAT VALTIOT	12
3.1.1 ALUEEN SISÄISET VALTIOT; ARMENIA, AZERBAIDŽAN JA GEORGIA.....	13
3.1.2 KESKI-AASIAN ENERGIAVALTIOT TURKMENISTAN, KAZAKSTAN JA UZBEKISTAN	14
3.1.3 SUURVALLAT EU JA YHDYSVALLAT	15
3.2 KAUKASUKSEN JA SEN LÄHIALUEIDEN TÄRKEIMMÄT ENERGIAN SIIRTOREITIT.....	17
3.2.1 LÄNNEN VAIKUTUKSEN ALLA OLEVAT REITIT	18
3.2.2 VENÄJÄN VAIKUTUKSEN ALLA OLEVAT REITIT	18
3.3 VENÄJÄN ENERGIASTRATEGISET INTRESSIT KAUKASUKSELLA NEOIMPERIALISMIN NÄKÖKULMASTA.....	19
3.4 VENÄJÄN ENERGIAHEGEMONISET TAVOITTEET KAUKASUKSELLA	20
3.4.1 TALOUDELLISET TAVOITTEET.....	21
3.4.2 TURVALLISUUSPOLIITTISET TAVOITTEET.....	21
4. VENÄJÄN ENERGIASEKTORI ULKO- JA TURVALLISUUSPOLITIIKASSA	22
4.1 VENÄJÄN TURVALLISUUSKONEISTON JA TALOUDELLISTEN TOIMIJOIDEN YHTEISTYÖ ENERGIASTRATEGISTEN INTRESSIEN TURVAAMISESSA	22
5. KANSALLINEN ENERGIAJÄTTI GAZPROM.....	24
5.1 SILOVIKIEN JA GAZPROMIN VÄLISET SUHTEET	25

5.2	VALTIOLLINEN ENERGIASEKTORI JA LAILLISEN TOIMINNAN VETEEN PIIRRETTY VIIVA.....	27
5.3	KOHDEALUEEN ENERGIASEKTORIN HALTUUNOTTO.....	28
6.	JOHTOPÄÄTÖKSET.....	30
7.	SYVENTÄVÄN JATKOTUTKIMUKSEN MAHDOLLISUUDET.....	34
8.	KESKUSTELU.....	35
9.	KIRJALLISUUSLÄHTEET.....	35
10.	INTERNETLÄHTEET (ARTIKKELIT).....	37
10.1	INTERNETLÄHTEET (MUUT KUIN ARTIKKELIT).....	41

1. JOHDANTO

Energian saannin turvaamisen merkitys valtioiden kansallisissa intresseissä tulee kasvamaan sitä mukaan, kun maailman fossiiliset energiaresurssit hupenevat. Öljy-varantojen vähetessä maakaasun merkitys fossiilisenä polttoaineena tulee nousemaan seuraavien vuosikymmenien aikana.

Venäjän todetut maakaasuvarannot ovat maailman suurimmat kattaen noin 17 % maailman kaasuvaroista. Venäjän valtiollinen kaasuyhtiö Gazprom tuottaa noin 85 % Venäjällä tuotetusta kaasusta. Yhtiön hallinnassa olevien Siperian jättiläiskenttien tuotanto saavutti kuitenkin huippunsa 2000-luvun alussa. Kyseisten kenttien lisäksi Venäjällä on runsaasti keskikokoisia kenttiä haastavissa olosuhteissa pohjoisella Jäämerellä ja Itä-Siperiassa. Kenttien valjastamista tuotantoon vaatii runsaasti investointeja ja tulee kysymykseen vasta, kun energian hinta yleisesti maailmalla on riittävän korkea.¹ Gazpromilla on Neuvostoliiton energiainfrastruktuurin jäljiltä monopoliasema Keski-Aasian ja Kaspianmeren alueella tuotetun kaasun vientiin. Alueen merkitys edullisena energian lähteenä Gazpromille on korkea.²

Venäjän taloudellinen potentiaali lepääkin entisen presidentti Putinin mukaan energiassa ja mineraaleissa. Hänen hallintokaudellaan Venäjän suurvalta-aseman uudelleen saavuttaminen nostettiin kansalliseksi tavoitteeksi, jonka saavuttamisessa energiayhtiöillä on merkittävä rooli.³ Tämän vuoksi Keski-Aasian ja Kaspianmeren alueen pysyminen Venäjän poliittisessa ja taloudellisessa vaikutuspiirissä on kriittistä suurvalta-aseman uudelleen saavuttamisen kannalta.⁴ Venäjä näkee kilpailevien suurvaltojen kuten; EU:n, Yhdysvaltojen ja Kiinan roolin kasvamisen IVY- maissa uhaksi itselleen.⁵ Erityisesti suurvaltojen energiapoliittinen toiminta Keski-Aasiassa nähdään uhkana Venäjän energiahegemonialle.⁶ Duuman ulkosuhteiden komitean puheenjohtajan Konstantin Kosachevin mukaan Venäjän ulkopoliittikkaan kohtaan kohdistuu paineita erityisesti lännestä.

---

¹ BOFIT "Paljonko kaasua Venäjä pystyy viemään", s. 6–7.

² EBRD (Natural Resources Policy), OPEC (About us), Kalicki and Goldwyn (2005), s. 130.

³ Goldman (2008), s. 173.

⁴ National Intelligence Council (Global Trends 2025: A Transformed World), s. 32.

⁵ Kosachev "A Strong Diplomacy for a Strong Russia", s. 106.

⁶ Kondakov "Oil: Gravitating Towards Top End of Price Band", s. 57.

Hänen mielestään Venäjän on hankittava itselleen liittolaisia maista, jotka eivät allekirjoita Yhdysvallat keskeistä maailman kuvaa. Tämän lisäksi Venäjän on kehitettävä ulkopoliittikaansa monimuotoisemmaksi ja taidokkaammaksi, johon liittyy taloudellisten toimijoiden aktiivinen käyttö.⁷

Maailman energiaresurssien vähetessä ja kustannusten noustessa Venäjän talouspoliittisen voiman suhde EU:hun tulee kasvamaan 2020-luvulle tultaessa. Tämä johtuu ennen kaikkea sen kontrollissa olevista jättimäisistä energiaresursseista ja valtiollisten energiayhtiöiden vaikutusvallan kasvusta Länsi-Euroopassa.⁸ Yhdysvaltojen kansallisen tiedusteluneuvoston mukaan on todennäköistä, että Venäjä pystyy nousemaan globaaliksi suurvallaksi, mikäli se saa pidettyä kilpailevat suurvallat pois Keski-Aasian ja Kaspianmeren alueelta. Tämän vuoksi Venäjä tulee pitämään alueen omassa poliittisessa ja taloudellisessa kontrollissa, tarvittaessa voimakeinoin.⁹

Ohittaakseen Venäjälle ongelmalliseksi käyneen Ukrainan transiittoreitin Gazpromin on ryhtynyt rakentamaan South-Stream putkea Mustanmeren halki Eurooppaan. Putken vuosittainen volyymi tulee olemaan noin 30 mrd. m³ kaasua vuodessa. Länsi-Euroopassa Gazpromin tuoman kaasun hinta on noin 418 \$/ 1000 m³,¹⁰ tällöin putken vuosittaiset nettotulot ovat tutkijan arvion mukaan noin 12,5 mrd. \$, jota voidaan pitää Venäjälle ja putken kauttakulkumaille taloudellisesti merkittävänä kansallisena intressinä.

Euroopan Unionin (EU) energian tarve kasvaa samaan aikaan, kun Pohjanmeren kaasukenttien tuotanto supistuu 40 % 2020-luvulle tultaessa. Energian tuotannon ja sen kulutuksen epätasapainoa lisää edelleen Saksan päätös luopua ydinvoimasta vuoteen 2021 mennessä. Näistä seikoista johtuen EU:n tuontikaasun tarve kasvaa vuoteen 2020 noin 25 %, tämä korostaa entisestään yhtenäisen energiapolitiikan merkitystä.¹¹ EU on käynnistänyt NABUCCO- kaasuputken rakentamisen Kaukasuksen läpi Keski-Aasiaan ja Iraniin.¹²

---

⁷ Kosachev "A Strong Diplomacy for a Strong Russia", s. 106–108 ja 111.

⁸ National Intelligence Council (The Security Environment of 2025: Workshop Report), s. 20–22.

⁹ National Intelligence Council (Global Trends 2025: A Transformed World), s. 51.

¹⁰ Gazprom (Statement by Alexey Miller about gas price for Ukraine) ja (Gazprom and European Energy Security), s. 111.

¹¹ Goldman (2008), s. 82 ja 158. Commission of the European Communities (Communication from the Commission to the European Council and the European Parliament An Energy Policy for Europe), s. 18–19. ja BOFIT "Paljonko kaasua Venäjä pystyy viemään", s. 4.

¹² YLE1 Ulkolinja (Kaasusodan opetukset).

2. TUKIMUSPROSESSI

2.1 TUTKIMUKSEN TEOREETTINEN TAUSTA JA NÄKÖKULMA

Tutkielman näkökulma on aineistolähtöinen, jonka mukaan aineistoon perehtymisen jälkeen on valittu seuraavat teoriat, jotka parhaiten sopivat aiheen tarkastelun viitekehyyksi. Näiden teorioiden kautta analysoidaan havaittuja tekijöitä ja vallitsevia asiantiloja. Tutkielmani teoreettinen viitekehys rakentuu klassisen poliittisen realismiin, geopolitiikan ja neomerkantilismin, sekä siihen kiinteästi liittyvän neoimperialismin varaan. Edellä mainitut teoriat ovat toisiaan tukevia, koska niiden tarkastelun keskiössä ovat kansallisvaltio, voima ja valta.

Klassisen poliittinen realismi korostaa valtion roolia kansainvälisen politiikan toimijana. Maailma nähdään paikkana, jossa valta on epätasaisesti jakautunut keskenään niukoista luonnonvaroista kiistelevien valtioiden kesken.¹³ Teoria keskittyy vallan ja voiman saavuttamiseksi tarvittavien keinojen tutkimiseen keinoihin. Valtion kansallinen voima jaetaan osatekijöihin¹⁴, joista sotilaallinen valmius on tärkein.¹⁵ Voiman suuruus ratkaisee valtion toimintavapauden kansainvälisessä politiikassa, sillä voima merkitsee kykyä alistaa vastakkainen osapuoli omaan tahtoonsa.

Vallan saavuttaminen on politiikan välitön päämäärä, jonka avulla pyritään lopulliseen päämäärään, kuten kansallisen olemassaolon turvaamiseen.¹⁶ Teorian mukaan ulkopolitiikan luonteesta voidaan varmistua vain tarkastelemalla tehtyjä poliittisia toimenpiteitä ja niiden seurauksia.¹⁷ Tämän argumentin mukaan Venäjän voimapolitiikka Georgian konfliktissa 2008 ja Ukrainan kaasukiistassa 2009 perustelee klassisen poliittisen realismin soveltuvuuden tutkimuksessa. Teoriassa valtion päättävän eliitin päätöksenteko mielletään rationaaliseksi toiminnaksi, jolla pyritään minimoimaan riskit ja maksimoimaan hyödyt. Päätöksentekoa ohjaa kansallinen etu (intressi), joka on aina sidoksissa aikaan ja paikkaan.¹⁸

---

¹³ Lintonen (1996), s. 28–29.

¹⁴ Kansallinen voima Hans J. Morgenthauin mukaan koostuu: maantieteestä, luonnon resursseista, teollisesta kapasiteetista, sotilaallisesta valmiudesta, väestöstä, kansanluonteesta (national character), kansallisesta moraalista, diplomatian laadusta sekä hallinnon laadusta (quality of government). Morgenthau (1948), s. 110–148.

¹⁵ Tuomi (1995), s. 30. Kansainvälinen politiikka mielletään kamppailuna vallasta, jossa valtio pyrkii joko säilyttämään, lisäämään tai osoittamaan valtaansa. Viimekädessä kansainvälisen politiikan perimmäinen tekijä on sotilaallisen voiman uhka tai sen käytön potentiaalisuus. Morgenthau (1948), s. 28–29.

¹⁶ Morgenthau (1962), s. 27.

¹⁷ Hoffmann (1962), s. 55–56.

¹⁸ Baylis & Smith (2001), s. 162.

Teoria sisältää myös normatiivisia elementtejä, sillä sen mukaan ideologia ja poliittinen kulttuuri vaikuttavat päättäjien maailmankuvaan. Päättäjien maailmankuva muotoilee edelleen harjoitettua ulkopoliittikkaa.¹⁹ Tämän vuoksi Silovikien maailmankuvan ymmärtäminen on tärkeää nykyisessä Venäjän voimapolitiikkaa koskevassa tutkimuksessa.²⁰

Geopolitiikka määrittelee turvallisuuden, talouden ja politiikan maantieteellisen dimension avulla.²¹ Teoria tarkastelee valtioiden intressien kannalta tärkeitä alueita, kuten luonnonvarojen esiintymisalueita tai strategisia kuljetusreittejä. Energian siirtoverkkojen risteyksenä Kaukasus muodostaa mielenkiintoisen geopoliittisen tarkastelualueen. Energian saannin turvaaminen ja energiantuotantoalueiden hallinta ovat suurvalta-aseman saavuttamisen kannalta valtiolle tärkeitä intressejä.²² Suurvallat näkevät hyvinvointinsa kannalta tärkeiden etujen valvomisen omien rajojensa ulkopuolella olevan täysin luonnollista.²³ Tämä näkökulma selittää osaltaan Venäjän puuttumisen lähiulkomaiden sisäisiin asioihin. Alfred Mahanin mukaan kauppayhteyksien hallinta ja niiden käytettävyyden turvaaminen ovat oleellisia elementtejä valtion suurvallaksi nousulle. Mikäli se ei pysty suojelemaan niitä, on sen turvallisuus uhattuna.²⁴ Tämän perusteella Gazpromin pyrkimykset kontrolloida energiansiirtoinfrastruktuuria vaarantavat osaltaan Kaukasuksen maiden itsemääräämisoikeuden.

Aggressiivisella neomerkantilismilla valtio pyrkii hyödyntämään globalisaatiota laajentumispolitiikassaan ja resurssien hankinnassaan. Tätä tuetaan sotilaallisten ja taloudellisten voimien yhteiskäytöllä. Globalisaation negatiivisilta puolilta valtio pyrkii suojelemaan kansallisen talouden kannalta kriittisiä toimijoita kohdennetuilla protektionismin keinoilla. Venäjällä ulkomaalaisomistuksen leviämistä kansallisesti strategisille aloille²⁵ pidetään hyväksymättömänä riskinä, johon on vastattava protektionismilla.²⁶ Tämän linjan mukaisesti Venäjällä säädettiin vuonna 2006 laki kaasun vientimonopolin myöntämisestä vain Gazpromille.²⁷ Neomerkantilismi näkee kansallisen talouden vahvistumisen olevan perusta sotilaallisen voiman kasvattamiselle. Kansalliset intressit turvataan viimekädessä sotilaallisen voiman käytöllä, tai sen käytön mahdollisuudella.²⁸

---

¹⁹ Hoffmann (1962), s. 56–60.

²⁰ Koivisto (2001), s. 129–133 ja Mäkelä (16.11.2006)

²¹ Tuomi (1995), s. 142.

²² Tuathail, Dalby and Routledge (1998), s. 204. ja Tuomi (1995), s. 27.

²³ Tuomi (1995), s. 140 ja 158.

²⁴ Mahan (1991), s. 27–31 ja 144.

²⁵ Venäjä on määritellyt vuonna 2003 energiastrategiassaan kaasuteollisuuden kuuluvaksi strategisiin aloihin.

²⁶ Balaam and Veseth (2008), s. 26 ja 29.

²⁷ Medvedev A. “Russian Gas Export: Present and Future”, s. 98

²⁸ Jackson and Soersen (1999), s. 181–183.

Neomerkantilismin mukaan valtio yrittää saada muut valtiot riippuvaiseksi itsestään mm. kontrolloimalla luonnon resursseja ja tärkeitä kuljetusreittejä.²⁹ Kansainvälinen kauppa mielletään nollasumma pelinä, missä valtioiden intressit törmäävät ja yhden valtion menestys on toisen tappio.³⁰

Neoimperialismi yhdistää talouden, informaation ja voimapolitiikan perinteistä imperialismia kehittyneemmin yhdeksi kiinteäksi vallan käytön kokonaisuudeksi.³¹ Kohdealueella olevien strategisten intressien turvaamiseksi suurvalta pyrkii lisäämään vaikutusvaltaansa turvallisuussektorin ja yritysten kiinteällä yhteistoiminnalla. Vaikutusvallan saavuttamiseksi suurvalta pyrkii hankkiutumaan paikallistalouden kannalta avain yhtiöiden kanssa kiinteään yhteistoimintaan ja luomaan näin monopoliaseman.³² Suurvallan yhtiöiden valtaamaa markkina-asemaa käytetään kokonaisvaltaiseen jalansijan saamiseen kohdemaassa. Myöhemmässä vaiheessa suuravallan yhtiöitä tuetaan tarvittaessa voimakkaalla poliittisella painostuksella.³³

Marlene Laurellen mukaan Venäläiset neoimperialismin kannattajat pyrkivät luomaan entisen Neuvostoliiton alueelle yhteisiä poliittisia ja taloudellisia instituutioita, joiden avulla Venäjä pystyy lujittamaan suurvalta-asemaansa.³⁴ Venäjä on muun muassa hankkinut omistukseensa Armenian koko energiainfrastruktuurin ja perustelee Armeniassa sijaitsevien sotilastukikohdiansa maavuokran puuttumista sillä, että se takaa Armenian turvallisuuden ja tämän lisäksi toimittaa vielä Armenialle noin puolet halvempaa kaasua kuin muille IVY-maille.³⁵

---

²⁹ Balaam and Veseth (2008), s. 27

³⁰ South Stream putken Unkarin osuuden allekirjoittamistilaisuudessa 28.2.2008 Putin teki selväksi EU:n ajaman NABUCCO-putken kannattamattomuuden ja Gazpromin monopoliaseman: ”There can be no competition when one project has the gas and the other does not”. Gazprom on pyrkinyt tekemään NABUCCO-putkesta kannattamattoman, mm lisäämällä kaasun vientiä Turkkiin vuonna 2005 valmistunutta Blue Stream-putkea pitkin. Hamilton ja Mangott (2008), s. 160, Socor ”South Stream Gas Project Defeating NABUCCO by Default” ja Goldman (2008), s. 155.

³¹ Volkov (1976), s. 26.

³² Vakhrushev (1973), s. 137.

³³ Goldman (2008), s. 174.

³⁴ Laurelle ”Russian Nationalism and Central-Asia”

³⁵ Hamilton and Mangott (2008), s. 55–56 ja 114.

2.2 TUTKIMUSONGELMA

Johdannossa esitetyistä lähtökohdista päädytään kaksitahoiseen tutkimusongelmaan, johon vaikuttavat Kaukasuksen monitahoinen poliittinen tilanne ja alueen porttimainen sijainti Kaspiamereltä Keski-Aasiaan ulottuvien kaasuresurssien viemisessä Länsi-Euroopan markkinoille.

Tutkimusongelmalla haetaan ensiksi vastausta Gazpromin merkitykseen Venäjän suurvalta-aseman uudelleen saavuttamiseen tähtäävässä ulko- ja turvallisuuspolitiikassa. Toiseksi vastausta haetaan Kaukasuksen energiainfrastruktuurin kontrolloimisen merkitykseen Venäjän suurvalta-aseman uudelleen saavuttamisen kannalta.

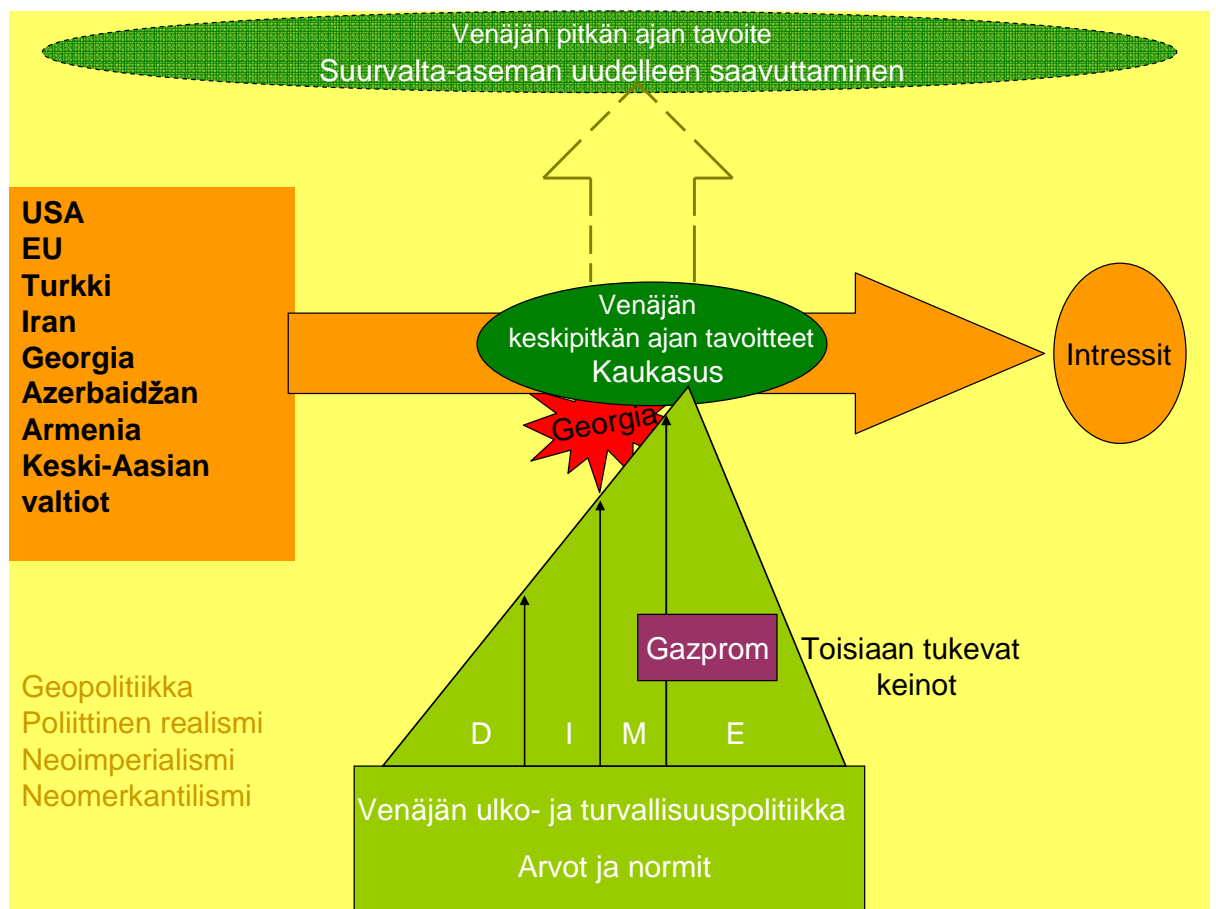
Tässä tutkimuksessa tarkastellaan Venäjän valtiollisen energiasektorin käyttöä ulko- ja turvallisuuspoliittisten tavoitteiden saavuttamisessa, millä edelleen tavoitellaan suurvalta-aseman uudelleen saavuttamista. Venäjän ulko- ja turvallisuuspoliittista aihepiiriä tarkastellaan valtiollisen energiasektorin näkökulmasta, joka on rajattu tarkoittamaan Venäjän kaasualan monopoliyhtiötä Gazpromia.

Tähän asetelmaan Georgian konfliktin energiapoliittinen luonne asettuu siten, että Venäjä pyrkii asettamaan Kaukasuksen kyseenalaiseksi energiankuljetusreitiksi EU:n alueelle ja näin pitämään Keski-Aasian valtiot tiukasti poliittisessa kontrollissaan hallitsemalla maiden suurinta tulonlähdettä energian siirtoa markkinoille.

Kaukasuksen alue on rajattu käsittämään Georgian, Armenian ja Azerbaidžhanin. Kaikki nämä maat ovat poliittiselta tilanteeltaan ja kulttuuriltaan erilaisia, joten se antaa tutkimukseen vertailukohtia Kaukasuksen alueen sisällä. Koska Kaukasus on geopolitiikan teorian valossa kuin portti Keski-Aasian kaasuntuotantoalueiden ja Mustanmeren välillä. Tutkimuksessa sivutaan osittain Kaukasuksen reuna-alueiden valtioita, sekä alueella vaikuttavia muita suurvaltoja (EU ja Yhdysvallat).

Suurvaltojen talouden riippuvuus luonnon raaka-aineista johtaa siihen, että energiaresursseiltaan rikkaat alueet tai energian kuljetusreitit mielletään automaattisesti suurvaltojen intressipiireiksi. Tämän ajatuksen mukaan suurvaltojen taloudellisilla intresseillä on suuri vaikutus myös sotilasstrategisiin päämääriin.³⁶ Kaasun ja öljyn myynnistä saatavat tulot muodostavat Venäjälle kansallisen intessin. Tästä näkökulmasta katsottuna Venäjä pystyy parhaiten saavuttamaan strategiset intessit Kaukasuksella sotilaallisten ja taloudellisten keinojen yhdistelmällä.

2.2.1 Tutkimusasetelma

Kuva 1 Tutkimusasetelma

³⁶ Hamilton and Mangott (2008), s. 139.

Tutkimusasetelman taustan vaalealla värillä kuvataan geopolitiikan, poliittisen realismin, neoimperialismin ja neomerkantilismin teorioiden vaikutusta tutkimukseen. Vihreällä värillä kuvataan Venäjän toimia. Venäjän ulko- ja turvallisuuspolitiikkaan vaikuttavat kansalliset arvot. Näiden arvojen perusteella muotoutuu niin sanottu operatiivinen koodi, joka ohjaa toteutettua politiikkaa. Operatiivisella koodilla tarkoitetaan poliittisen eliitin hahmottamaa maailmanjärjestystä ja sen toimintalogiikkaa. Mikä vaikuttavaa tapa on, jolla ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa toteutetaan. Lähdeaineiston perusteella Venäjän taloudellinen, poliittinen ja sotilaallinen eliitti hahmottaa kansainvälispoliittisen järjestelmän valtiokeskeisenä, missä valtion voima on politiikan suuntaa ja voimakkuutta keskeisesti määrittävä tekijä.

Valtioiden ulkopoliittiset tavoitteet voidaan jakaa kolmeen osaan:

1. Lyhyen ajan tavoitteet on turvattava välittömästi tai viimeistään joidenkin vuosien sisällä. Esimerkkinä toimii kansallinen olemassaolo. Venäjä on turvannut nämä tavoitteet ja siksi niitä ei käsitellä tutkimusasetelmassa.
2. Keskipitkän ajan tavoitteet ajoittuvat noin 10-20 vuoden sisälle. Lähdemateriaalin perusteella Venäjän keskipitkän ajan tavoitteena on taloudellinen hyvinvointi ja lähiulkomaiden pitäminen omassa poliittisessa kontrollissa.
3. Pitkän ajan tavoitteet ajoittuvat yli 20 vuoden päähän. Lähdemateriaalin perusteella Venäjän pitkän ajan tavoitteena on suurvalta-aseman uudelleen saavuttaminen.

Ulko- ja turvallisuuspolitiikan tavoitteet muuttuvat ajan ja paikan mukaan. Ulko- ja turvallisuuspolitiikassa käytettävät keinot voidaan hahmottaa ns. DIME- mallin avulla (Diplomatic, Informational, Military, Economical- means). Näiden keinojen yhdistelmä riippuu toimintaympäristöstä ja asetetusta tavoitteesta. Tutkimuksen toimintaympäristö on rajattu Kaukasukselle ja lopulliseksi tavoitteeksi on määritelty Venäjän suurvalta-aseman uudelleen saavuttaminen. Violetilla värillä kuvataan Gazpromin asemoitumista DIME- mallin keinoissa sotilaallisen ja taloudellisen sektorin väliin.

Tutkimusasetelmassa DIME- sektoreiden leveys kuvaa käytettävän keinon painoarvoa kyseisen tavoitteen saavuttamisessa. Punainen räjähdyksen kuvan keskellä on 8.8.2008 alkanut Georgian aseellinen konflikti, joka puhkesi kun Venäjän ja Georgian intressit törmäsivät. Oranssilla väripohjalla kuvataan Venäjän näkökulmasta kilpailevia suurvaltoja EU:ta ja USA:ta, sekä pienempiä valtioita. Näiden valtioiden intressit menevät osittain tai kokonaan ristiin Venäjän intressien kanssa ja tästä ristiriidan suuruudesta riippuu konfliktin taso.

2.3 TUTKIMUSKYSYMYKSET

Tutkimusongelman perusteella on päädytty kahteen päätutkimuskysymykseen:

1. Millainen rooli Gazpromilla on Venäjän ulko- ja turvallisuuspolitiikassa?
  - Vaikuttavatko valtiollisten energiayhtiöiden taloudelliset intressit strategisen tason sotilasoperaatioiden suunnitteluun?
  - Miten Venäjä on käyttänyt Gazpromia energiastrategisten intressiensä saavuttamiseen.

2. Miksi Kaukasuksen energiainfrastruktuurin kontrolloiminen on Venäjän suurvalta-
aseman uudelleen saavuttamisen kannalta tärkeää?
  - Miten EU:n ja USA:n energiahankkeet uhkaavat Venäjän alueellista energiahegemoniaa?
  - Liittykö Georgian konflikti Venäjän energiastrategisten intressien turvaamiseen Kaukasuksella?

Näihin kysymyksiin saatavien vastausten pohjalta tehdään johtopäätökset, miten Venäjä tulevaisuudessa käyttää energia-alan yrityksiä energiastrategisten intressiensä saavuttamiseen.

Tarkastelun lähtökohdaksi on valittu seuraavia olettamia:

1. Valtiollinen intressi selittää politiikkaa ja siinä käytettäviä keinoja. Toisin sanoen Venäjän energiahegemoninen intressi selittää toteutettua ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa.
2. Yhdysvallat ja EU pyrkivät lisäämään vaikutusvaltaansa energiastrategisilla alueilla Kaukasuksella ja Keski-Aasiassa. Energiaresurssien vähetessä, jäljellä olevien resurssien ja energiamarkkinoiden hallinnan merkitys korostuu suurvaltapolitiikassa.
3. Maailmantalouden globalisoitumisen ja energiaresurssien hupenemisen myötä taloudellisten, voimapolitiittisten ja informaatiokeinojen yhdistämisen merkitys on korostunut suurvaltojen intressien turvaamisessa.
4. Venäjä pyrkii nousemaan suurvallaksi hyödyntämällä energiaresurssejaan voimapolitiikassa ja se pyrkii valtiollisilla energiayhtiöillään sitomaan lähiulkomaat omaan vaikutuspiiriinsä, jolloin ne ovat osa DIME- keinoja.

2.4 TUTKIMUSMENETELMÄ, RAKENNE JA LÄHTEET

Tutkimusmenetelmänä käytetään teoriasidonnaista sisällönanalyysia. Tutkimuksen ensimmäisessä vaiheessa perehdyttiin aihe-alueeseen ja muodostettiin teoreettinen viitekehys, jonka perusteella aineistoa analysoitiin. Teorioista ja lähdemateriaalista johdettu tutkimustyön näkökulma ohjaa tutkimustyön ajatusta Venäjästä valtiona ja sen poliittisesta järjestelmästä.³⁷ Kappale 2. Toisessa vaiheessa muodostettiin teoriaviitekehysten mukainen tutkimusongelma, josta edelleen johdettiin tutkimusasetelma ja kysymykset. Kolmannessa vaiheessa sisällön analyysillä pyritään saamaan Venäjän suurvalta-aseman uudelleen saavuttamisesta kuvaus tiivistetyssä ja yleisessä muodossa kappaleissa 3-5. Sisällön analyysillä aineisto saadaan järjestymään johtopäätöksen tekoa varten, jotka on esitetty kappaleessa 6.³⁸ Johtopäätösten ja aineiston perusteella keskustellaan aihealueen tulevaisuuden näkymistä kappaleessa 7. Syventävän jatkotutkimuksen mahdollisuutta pohditaan kappaleessa 8.

Tutkimustyön materiaali perustuu julkisiin kirjallisuus ja internetlähteisiin, jotka ovat pääosin eri tutkimuslaitosten ja asiantuntijoiden julkaisuista. Teoreettisen taustan osalta lähdeoteokset ovat poliittisen tutkimuksen perusteoksia. Internetlähteiden luotettavuus on pyritty varmentamaan käyttämällä tunnettujen tutkimuslaitosten tai tutkijaryhmien omia verkkosivuja ja niiltä löytyviä lähteitä, sekä linkkejä. Tämän lisäksi internetlähteitä on verrattu lähimpään mahdolliseen kirjalliseen lähteeseen. Julkaisut ovat pääosin englanninkielisiä. Tutkijan kielitaitorajoitusta johtuen lähdemateriaalin ulkopuolelle on jouduttu jättämään venäjänkielistä materiaalia. Tällä on selkeästi näkökulmaa rajaava vaikutus tutkimukseen, mikä otetaan huomioon johtopäätöksiä tehtäessä.

Venäjän ulko- ja turvallisuuspolitiikan, sekä energiatalouden yhdistävää aihealuetta on luonnehdittu alan tutkimuskirjallisuudessa erittäin monitahoiseksi ja vaikeasti tulkittavaksi teemaksi. Usein Gazpromin taloudellista toimintaa on mahdoton erottaa Venäjän ulkopoliittisista tavoitteista tai Silovikien henkilökohtaisista tavoitteista, jotka saattavat edelleen olla sidoksissa johonkin kansainväliseen energiayhtiöön.³⁹ Tämä asettaa omat haasteensa aiheen käsittelemiseen kandidaatintutkielman sivumäärän puitteissa niin, että kattava kokonaiskuva saadaan välitettyä lukijalle.

---

³⁷ Tuomi ja Sarajärvi (2002), s. 98–110 ja 116–117.

³⁸ Ibid.

³⁹ Simth (2004), s. 21 ja 39–41.

2.5 KÄSITTEET JA MÄÄRITELMÄT

John Lewis Gaddiksen mukaan strateginen päämäärä on haluttujen tulosten sovittaminen käytävissä oleviin resursseihin.⁴⁰

Intressit eivät ole pysyviä, vaan ne muuttuvat ajan ja paikan mukaan. Maantieteelliset alueet sen sijaan ovat pysyvät, mutta niiden poliittinen merkitys vaihtelee ajan suhteen.⁴¹

Silovikillä tarkoitetaan Комитет государственной безопасности, *Komitet gosudarstvennoi bezopasnosti* (KGB), sekä nykyistä Venäjän turvallisuuspalvelu- ja armeijataustaista poliittista eliittiä. Silovikit hahmottavat maailman poliittisen realismin mukaisesti valta- ja voimakesisena. heidän mukaansa vahva talous mahdollistaa asevoimien kehittämisen, millä edelleen tuetaan taloudellisia intressejä. Näkemys juontuu osin KGB:n ajoilta, jolloin se tosiasiassa vastasi ulkomaankauppaan liittyvistä asioista. Silovikien mukaan suurvalta-aseman uudelleen saavuttamisessa Venäjän energiaresursseilla ja energiavirtojen hallinnalla on keskeinen rooli.

Silovikillä tarkoitetaan voimarakenteita (*silovye struktury*), jolla edelleen viitataan Venäjän niin sanottuihin voimaministeriöihin; ulkoasianministeriö, sisäasiainministeriö, puolustusministeriö, sekä ulkomaantiedustelupalveluun Служба внешней разведки, *Služba vnešnei razvedki* (SVR), sotilastiedusteluun Главное разведывательное управление, *Glavnoje razvedyvatelnoje upravlenije* (GRU) ja turvallisuuspalveluun Федеральная служба безопасности, *Federalnaja služba bezopasnosti* (FSB).⁴²

---

⁴⁰ Tuomi (1995), s. 46.

⁴¹ Hoffmann (1962), s. 59–60. ja Tuomi (1995), s. 67

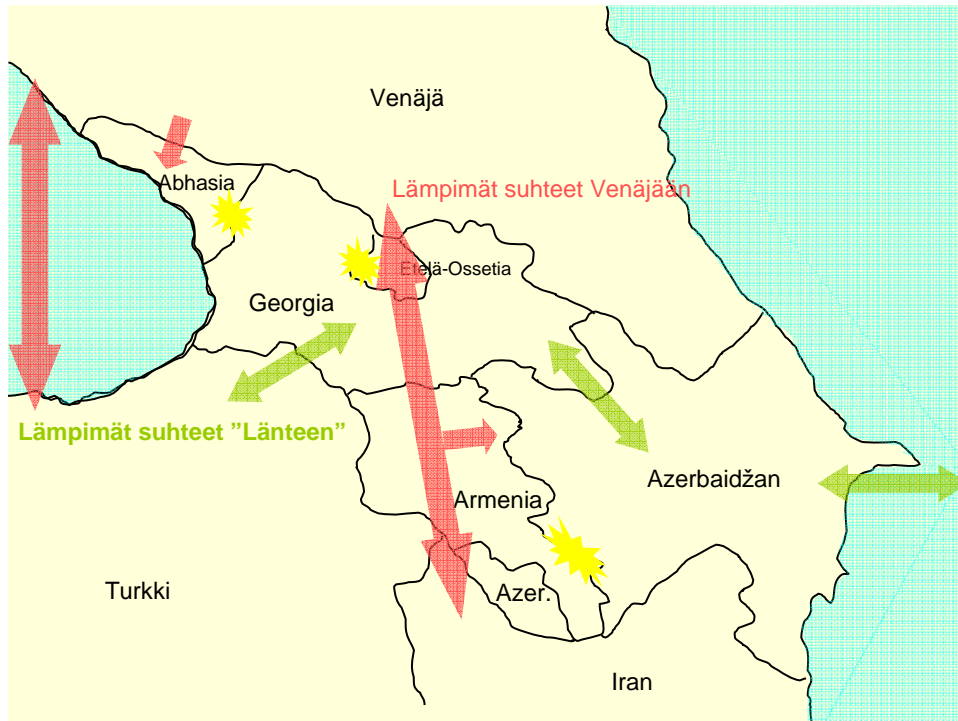
⁴² Smith (2004), s. 13–16, Mäkelä (1.9.2007), dia 28.

3. KAUKASUKSEN GEOPOLIITTINEN ANALYYSI

Kaukasuksen alue muodostaa strategisesti tärkeän liikennereitin Keski-Aasian ja Kaspianmeren altaan energianviennille länteen. Alueella vaikuttavien valtioiden kulttuuriset ja poliittiset siteet ovat monitahoiset. Kiinan, Turkin ja Iranin intressejä ei käsitellä tässä tutkimuksessa, vaikka ne sinänsä liittyvätkin Kaukasuksen energiapolitiikkaan. Lisäksi Keski-Aasian energiavaltioiden intressejä käsitellään vain siinä määrin kuin se on perusteltua yleiskuvan muodostamisen kannalta.

3.1 KAUKASUKSEN ALUEELLA INTRESSEJÄ OMAAVAT VALTIOT

Tutkimuksessa Kaukasuksella intressejä omaavat valtiot on jaoteltu geopolittisesti neljään kategoriaan: 1) alueen sisäiset valtiot; Armenia, Azerbaidžan ja Georgia, 2) Keski-Aasian energiavaltiot Turkmenistan, Kazakstan ja Uzbekistan, 3) alueelliset suurvallat Turkki ja Iran, sekä 4) suurvallat Yhdysvallat, EU ja Venäjä, joista viimeisintä käsitellään erikseen. Yhteistä näiden maaryhmien intresseille Kaukasuksella on energia itsessään, tai siitä saatavat tulot.⁴³

Kuva 2 Vaikutuspiirit

⁴³ Vuonna 2004 NATO luokitteli Istanbulin kokouksessa Etelä-Kaukasuksen olevan tärkeä alue liittokunnalle. EU on laajentanut European Neighborhood Program koskemaan myös Etelä-Kaukasuksen maita. Hamilton and Mangott (2008), s. 53, Kalicki and Goldwyn (2005), s. 130–131.

3.1.1 Alueen sisäiset valtiot; Armenia, Azerbaidžan ja Georgia

Armenia, Azerbaidžan ja Georgia ovat IVY:n jäseniä, käytännössä Georgia on eronnut yhteisöstä huonojen Venäjäsuhteiden vuoksi. Venäjä pyrkii saamaan Kaukasuksen alueen sisäiset valtiot liitettyä kiinteämmin omiin valtarakenteisiinsa. Venäjän intressejä palvelee epätasapainoinen poliittinen tilanne Kaukasuksella, minkä varjolla se pystyy perustelemaan mm. voimakkaan sotilaallisen läsnäolon Armeniassa.⁴⁴

Armenian ja Azerbaidžanin konflikti on johtanut Armenian eristäytymiseen. Turkin ja Armenian välit ovat olleet tulehtuneet vuonna 1915 tapahtuneen Armenialaisten kansanmurhan seurauksena ja lisäksi Turkki on tukenut voimakkaasti sukulaismaatansa Azerbaidžania Vuoristo-Karabahin konfliktissa sulkemalla Armenian ja Turkin välisen rajan, mikä on edelleen huonontanut Turkin ja Armenian välejä.⁴⁵ Armenian maayhteydet sen tärkeimpään tukijaan Venäjään ovat poikki Georgian ja Venäjän välisen konfliktin vuoksi. Armenia on energian hankinnassaan riippuvainen Venäjän ja Iranin kaasun toimituksista, koska maalla ei ole omia fossiilisen energian resursseja.⁴⁶ Armenia on myynyt huomattavan osan energiainfrastruktuuristaan Gazpromille sovittaakseen jättimäisiä energiavelkojaan Venäjälle. Armenian ulkomaan kaupasta 38 % suuntautuu EU:hun ja 13 % Venäjälle.⁴⁷ Armeniassa Natoon suhtaudutaan kielteisesti, sillä Turkki ja sotilasliittoon hyvät suhteet omaava Azerbaidžan koetaan uhkaksi. Venäjä onkin korostanut rooliaan Armenian turvallisuuden takaajana ja perustellut näin sotilaallista läsnäoloaan maassa. Armenia on myös ainoa Kaukasuksen maa, joka on liittynyt IVV:n sotilaallisiin rakenteisiin (Collective Security Agreement).⁴⁸

Azerbaidžanilla on hyvät suhteet Venäjään, EU:hun ja Yhdysvaltoihin, sekä Turkkiin. Georgia nähdään taloudellisesti strategisena kumppanina sen tärkeän sijainnin vuoksi. Venäjän ja Georgian välien kiristymisen ja North-South-kaasuputken epäilyttävä räjähdys johtivat vuonna 2007 Georgia siirtymiseen kokonaan Azerbaidžanilaisen kaasun kuluttajaksi, mikä nosti Azerbaidžanissa kaasuntuotantoa vuodessa 63 %.

---

⁴⁴ Hamilton and Mangott (2008), s. 62 ja 100.

⁴⁵ Hamilton and Mangott, s. 100.

⁴⁶ Hamilton and Mangott (2008), s. 188–189. ja Ter–Grigorian “Armenia now receives gas from Iran”. Energy Information Agency (Russia- Natural Gas)

⁴⁷ European Commission (“European Neighbourhood Policy” Country Report Armenia), s. 10 ja 19.

⁴⁸ Hamilton and Mangott (2008), s. 59. ja European Commission (“European Neighbourhood Policy” Country Report Armenia), s. 10.

Tapahtumat ovat syventäneet näiden valtioiden välisiä taloudellisia suhteita.⁴⁹ Noin 95 % maassa tuotetusta öljystä ja kaasusta viedään EU:n alueelle, tärkeimmät kuljetusreitit menevät Georgian läpi. Azerbaidžanin ja Iranin välisiä suhteita hiertää 15 milj. suuruinen etninen Azerivähemmistö Iranissa. Azerbaidžanissa vallitsee revanssimieliala Armenialle menetettyjen Vuoristo-Karabahin alueiden vuoksi, eikä mailla ole diplomaattisia suhteita.

Georgian länsimielinen Presidentti Mihail Saakashvilin pyrkimys ajaa maa mahdollisimman nopeasti EU:n ja Naton rakenteisiin, yhdessä Abhasian ja Etelä-Ossetian konfliktien kanssa johti sotaan Venäjää vastaan elokuussa 2008. Maan hallitus on yksityistänyt voimakkaasti valtionyhtiöitä lukuun ottamatta kaasua- ja öljyä, jossa vuonna 2006 pienet yksityiset yhtiöt koottiin talousministeriön asetuksella Georgian Oil and Gas Corporationin alle, josta sittemmin muodostui alalle tosiasiallinen monopoliyhtiö.⁵⁰ Georgian energiasektorin epävirallisilla vaikutusfoorumeilla venäläisiä yhtiöitä ei näy ainakaan julkisesti.⁵¹ Georgian hallitus käyttääkin selviä neomerkantilismin mukaisia valikoituja protektionismin keinoja pyrkiessään vähentämään Venäjän vaikutusmahdollisuuksia.

Yhdysvallat on tukenut Georgiaa voimakkaasti sotilaallisella koulutus- ja materiaaliavulla. Georgia on IVY-maista suurin Yhdysvaltojen sotilaallisen tuen saaja, lisäksi sillä oli ennen elokuun 2008 sotaa noin 2000 sotilasta Irakissa.⁵² Vaikka Yhdysvallat onkin tukenut Georgiaa sotilaallisesti ja taloudellisesti, ei sen näkemyksen mukaan venäjä-suhteiden huonontuminen ole Georgian intressin mukaista.⁵³

3.1.2 Keski-Aasian energiavaltiot Turkmenistan, Kazakstan ja Uzbekistan

Keski-Aasian energiavaltioiden alueella sijaitsee noin 3,5 % maailman tunnetuista kaasuvaroista.⁵⁴ Alue on geologisesti ja ilmastollisesti suotuisaa energiainfrastruktuurin rakentamiselle, mikä on lisännyt alueen kiinnostavuutta kilpaileville suurvalloille (Kiina, Intia, Japani ja Yhdysvallat). Kaasun on valtioiden merkittävin tulonlähde, minkä viennissä ne ovat täysin riippuvaisia Neuvostoliiton aikaisesta kaasuputki-infrastruktuurista, ja sitä hallinnoivasta Gazpromista.

---

⁴⁹ British Petroleum (BP Statistical Review of World Energy June 2008) s 24, Georgian Gas Transportation Company (Activity) ja (Gardabani Reconstruction Works), Jane`s Intelligence Watch Report "Georgia to increase gas imports from Azerbaijan", European Commission ("European Neighbourhood Policy" Country Report Azerbaijan), s. 10.

⁵⁰ Ministry of Energy of Georgia (Georgian Oil and Gas Corporation)

⁵¹ GIOGIE Georgian International Oil, Gas, Energy and Infrastructure Conference and Showcase

⁵² Hamilton and Mangott (2008), s. 211.

⁵³ Hamilton and Mangott (2008), s. 201–202.

⁵⁴ British Petroleum (BP Statistical Review of World Energy June 2008) s.22

Yhtiö on solminut useiden vuosikymmenien mittaiset kaasunhankintasopimukset valtioiden kanssa, turvatakseen edullisen kaasun saannin ja vaikeuttaakseen kilpailevien tahojen toimintaa. Keski-Aasian valtioissa on kuitenkin noussut kiinnostus myydä kaasua suoraan loppuasiakkaille, niin Länsi- Eurooppaan kuin Aasian kasvaviin talouksiin.

3.1.3 Suurvallat EU ja Yhdysvallat

Yhdysvaltojen intressit alueella voidaan jaotella taloudellisiin (energia) ja geopoliittisiin (Venäjä ja Iran) Turvatakseen jatkuvan öljyn saannin mahdollisten Lähi-idän häiriöiden varalta, Yhdysvallat on lisännyt aktiviteettiaan Keski-Aasiassa ja Kaspianmeren alueella. Se on erityisesti pyrkinyt luomaan kiinteät suhteet Georgiaan, Azerbaidžaniin ja Turkmenistaniin.⁵⁵ Yhdysvallat on edistänyt alueen valtioiden integroitumista läntisiin talouspoliittisiin instituutioihin ja Natoon. Sotilasliitto onkin nostanut profiiliaan energiankuljetusreittien turvaajana.⁵⁶

Yhdysvaltojen tavoitteena on irrottaa Eurooppa ja Keski-Aasia Venäjän energiariippuvuudesta monipuolistamalla energian siirtoreittejä.⁵⁷ Pääosa Yhdysvaltojen investointihankkeista on ohjattu Millennium Challenge Account-ohjelman ja European Bank of Regional Development:in puitteissa Kaspianmeren ja Kaukasuksen alueen energiainfrastruktuurin kehittämiseen, millä pyritään heikentämään Gazpromin monopoliasemaa.⁵⁸ Vastakaikua politiikalleen Yhdysvallat on saanut lähinnä Georgiasta ja Azerbaidžanista. Armenia on hyväksynyt vain Yhdysvaltojen taloudelliset investoinnit maahan, mutta suhtautunut kielteisesti sotilaalliseen koulutusapuun.⁵⁹ Bushin hallinnon geopoliittisena intressinä oli vastustaa Iranin alueellisen suurvalta-aseman nousua kaikin mahdollisin keinoin, muun muassa hankkimalla alueen valtioista Yhdysvaltojen liittolaisia. Tämä on toisaalta aiheuttanut ristiriitaisia tilanteita EU:n ajaman NABUCCO- putkihankkeen kanssa, sillä Yhdysvallat tukee Keski-Aasian suuntautuvaa haaraa, mutta samalla vastustaa jyrkästi EU:n mahdollista suunnitelmaa laajentaa kaasun hankintaa Iraniin.⁶⁰ Tässä politiikassa saattaa tosin tapahtua muutos presidentti Barak Obaman hallintokaudella.

⁵⁵ Weisbrode (2001), s. 23. Kalicki and Goldwyn (2005), s. 127–133.

⁵⁶ Shea, (Energy security: NATO's potential role). Geden, Goldthau, Noetzel (Energie-NATO und Energie-KSZE- Instrumente der Versorgungssicherheit?). United States House of Representatives- House Committee on Foreign Affairs (U.S-Russia Relations in the Aftermath of the Georgian Crisis), s. 51–54.

⁵⁷ United States House of Representatives- House Committee on Foreign Affairs (U.S-Russia Relations in the Aftermath of the Georgian Crisis), s. 52, ja Kalicki and Goldwyn (2005), s. 127–128.

⁵⁸ EBRD (Natural Resources Operations Policy), s. 8.

⁵⁹ European Commission (“European Neighbourhood Policy” Country Report Armenia), s. 10. ja EBRD, (Projects in Azerbaijan)

⁶⁰ YLE1 Ulkolinja (Kaasusodan opetukset). Kalicki and Goldwyn (2005), s. 139–140.

EU pyrkii toimimaan ulkoisessa energiapolitiikassaan yhtenäisenä toimijana ja luomaan ympärilleen energian toimittajamaiden verkoston, joka toimii läpinäkyvästi ja yhteisten periaatteiden mukaisesti. EU:n ulkoisen energiapolitiikan tavoitteet voidaan jakaa kolmeen osaan; 1) pyrkimys nostaa tuontikaasun volyyymiä 2) monipuolistaa energian toimittajia ja 3) monipuolistaa energiantuontireittejä.

Näiden tavoitteiden mukaisesti EU pyrkii keskipitkällä aikavälillä laajentamaan energianhankintaa Kapinamerenaltaan alueelle ja Keski-Aasiaan, sekä pitkällä aikavälillä edelleen Iraniin ja Arabian niemimaalle.⁶¹ Kehittämällä ja yhdenmukaistamalla maiden hallinnollisia elimiä ominen instituutioidensa mukaisesti, sekä parantamalla alueen energia-infrastruktuuria, EU pyrkii sitomaan Kaukasuksen alueen maat taloudellisesti ja poliittisesti itseensä.⁶² Gazprom pyrkii vaikeuttamaan EU:n ulkoisen energiapolitiikan yhtenäisyyttä tekemällä kahdenvälisiä sopimuksia eurooppalaisten energiayhtiöiden kanssa.⁶³ Geopolitiikka yhdistää Yhdysvaltojen ja EU:n toimia Kaukasuksella, sillä molemmat toimijat pyrkivät turvaamaan Alfred Mahanin oppien mukaiset kommunikaatiolinjat, jona energian siirtoinfrastruktuuria nykyään voidaan pitää.

Kaukasus on kulttuurisesti ja poliittisesti hyvin monitahoinen alue, jossa paikallisten maiden ja suurvaltojen intressit muodostavat monimutkaisen asiakokonaisuuden. Asiakokonaisuuden keskiössä ovat energia ja sen siirtoreitit, sekä lännen vaikutuksen nousu ja Venäjän intressipiiri. Yhdysvallat ja EU pyrkivät kasvattamaan rooliaan alueella ja luomaan paremmat edellytykset Venäjältä riippumattomalle energian hankinnalle. Länsimaiden roolin kasvu Venäjän intressipiirillä nähdään taloudellisena ja sotilaallisena uhkana, johon Venäjän on vastattava. Tästä osituksena voidaan pitää elokuussa 2008 käyty Georgian sota.

---

⁶¹ Hamilton ja Mangott (2008), s. 175. Commission of the European Communities ("Communication from the Commission to the European Council and the European Parliament An Energy Policy for Europe"), s. 18–19.

⁶² European Commission (European Neighbourhood Action Plan, EU/Georgia, Armenia, Azerbaijan Action Plan), Council of the European Union ("The EU and Central Asia: Strategy for a New Partnership"), s. 3–5. Georgian Gas Transportation Company (Gweletti Project) ja Hamilton ja Mangott (2008), s. 158.

⁶³ Gazprom ja Italialainen energiayhtiö ENI allekirjoittivat vuonna 2006 strategisen sopimuksen, jonka perusteella ryhdyttiin suunnitelmaan South Stream-putkea. Sopimuksen perusteella Gazprom saa myydä kaasunsa suoraan loppukäyttäjille Italiassa ja ENI saa pitää entiset Yukos öljy-yhtiön energiavarannot Yamalin kentillä Siperiassa, lisäksi ENI saa osakkeita Gazpromneft yhtiöstä.

Vuonna 2007 tehdyn sopimuksen perusteella ENI ja Gazprom omistavat yhteisesti South Stream putken. South Stream putken Unkarin osuuden allekirjoitustilaisuudessa 28.2.2008 Putin teki selväksi EU:n ajaman NABUCCO-putken kannattamattomuuden ja Gazpromin monopoliaseman: "There can be no competition when one project has the gas and the other does not". Gazprom on pyrkinyt tekemään NABUCCO putkesta kannattamattoman, mm lisäämällä kaasun vientiä Turkkiin vuonna 2005 valmistunutta Blue Stream putkea pitkin. Hamilton ja Mangott (2008), s. 160, Socor "South Stream Gas Project Defeating NABUCCO by Default" ja Goldman (2008), s. 155.

3.2 KAUKASUKSEN JA SEN LÄHIALUEIDEN TÄRKEIMMÄT ENERGIAN SIIRTOREITIT

Kaspianmeren allas ja Keski-Aasia ovat energia resursseiltaan erittäin rikkaita alueita. Kaspianmeren altaan öljyvarantojen arvellaan olevan samaa luokkaa kuin Pohjanmerellä, mikä tekee siitä Euroopan lähialueilla mittavimman öljyesiintymät. Öljyesiintymien tuotanto huippu saavutetaan kuitenkin jo vuonna 2010 ja alueen kaikki öljyesiintymät on kulutettu loppuun vuoteen 2025 mennessä.⁶⁴ Keski-Aasian alueen tunnetut kaasuesiintymät kattavat noin 3,5 % maailman kaasuvaroista. Suurin osa alueen kaasusta sijaitsee Turkmenistanin alueella. Tärkeimmät energian kuljetusreitit voidaan jaotella taloudellisten etujen ja poliittisten päämääriin kannalta hyödyllisiksi joko Venäjälle tai läntisille toimijoille (EU ja Yhdysvallat).

Karttapohja www.Stratfor.com

Kuva 3 Tärkeimmät kaasuputket Kaukasuksen lähialueilla⁶⁵

⁶⁴ European Commission (“European Neighbourhood Policy” Country Report Azerbaijan), s. 14.

⁶⁵ EIA (Russian Oil and Natural Gas at a Glance), Gazprom (Gazprom figures 2003-2007), s.38.

3.2.1 Lännen vaikutuksen alla olevat reitit

EU:n NABUCCO- kaasuputkihankkeella pyritään vastamaan EU:n kasvavaan energiantarpeeseen ja energianhankintareittien monipuolistamisen. Putken on määrä olla kokonaisuudessaan valmis vuoteen 2018 mennessä. Vuonna 2030 EU:n kaasun tarve on noin 300 mrd. m³ vuodessa, josta NABUCCO:n kautta suunnitellaan tuotavaksi vuosittain noin 30 mrd. m³.

NABUCCO-projektin kaasun hankitaan alkuvaiheessa Kaspianmeren ja Turkmenistanin alueilta, myöhemmässä vaiheessa putkea on suunniteltu jatkettavaksi Iraniin ja Arabian niemimaalle. Projektin ensimmäinen osuus South-Caucasus-putki valmistui vuonna 2007 ja se kulkee linjalla Baku-Tbilisi-Erzurum. Putken kauttakulkumaat saavat todennäköisesti transiittoveroina huomattavia summia. Esimerkiksi Georgia ottaa käyttöönsä verona 5 % putken kuljettamasta vuotuisesta kaasumäärästä.⁶⁶ Trans-Caspian putkilinjalla NABUCCO-putki on suunniteltu liitettäväksi Turkmenistanin kaasukenttiin. Trans-Caspian-putki antaisi keski-aasialaisille kaasuntuottajamaille mahdollisuuden päästä eurooppalaisten kaasuntoimittajien verkkoon, lisäksi länsimaisilla energiayhtiöillä olisi suora pääsy Keski-Aasian kaasuvaroihin. Neomerkantilismin näkökulmasta tämä olisi haitallista Gazpromin monopoliasemalle kaasuntoimittajana.

3.2.2 Venäjän vaikutuksen alla olevat reitit

Blue-Stream-kaasuputken kautta Venäjä toimitti Turkiin vuonna 2004 5mrd m³ kaasua. Putkea on suunniteltu jatkettavaksi Israeliin.⁶⁷ Gazpromin ja Italialaisen ENI:n rakennuttama South-Streamin kaasuputki valmistuu vuonna 2013. Putken taloudellinen kannattavuus on ensimmäisinä vuosina heikko, koska se rakennetaan vain Venäjän toimitusturvallisuuden tarpeiden perusteella ohittamaan Ukrainan ongelmalliseksi koettu reitti. South-Streamin kautta tullaan EU:n alueelle toimittamaan noin 30mrd m³ kaasua vuodessa, joka on tukijan laskelmien mukaan noin 12,5 mrd. \$ vuosittain kun keskimääräinen Gazpromin toimittaman kaasun hinta Länsi-Euroopassa on 418 \$/ 1000 m³.⁶⁸

⁶⁶ Braml, Kaiser, Maull, Sandschneider, Schatz (2008), s. 119. Hamilton ja Mangott (2008), s. 162. Georgian Oil and Gas Corporation (Baku-Tbilisi-Erzurum Trans-Caucasus Gas Pipeline Project)

⁶⁷ Medvedev A. "Gazexport: Achievements and Prospects", s. 150.

⁶⁸ Gazprom (Statement by Alexey Miller about gas price for Ukraine) ja ("Gazprom and European Energy Security"), s. 111.

South- Streamin toisena tarkoituksena on toimia kilpailijana NABUCCO:lle ja tehdä EU:n omat energianhankinta projektit taloudellisesti kannattamattomaksi sitomalla kaasuntuottajamaat Gazpromin kaasusopimuksiin.⁶⁹ Venäjän vaikutusvallan kannalta, sekä Armenian energiaturvallisuuden näkökulmasta North-South kaasuputken käytettävyys Gazpromille on ensisijainen asia. Armrusgazprom onkin ottanut hallintaansa Armenian koko energiasektorin. Armenian energiaturvallisuuden parantamiseksi Iranista on rakennettu kaasuputki Armeniaan.⁷⁰ Ei ole pois suljettua, ettei putkilinjan mahdollisen laajentamisen jälkeen Iranilaista kaasua vietäisi EU:hun Gazpromin putki-infrastruktuurin kautta.

EU:n NABUCCO- putkihanke heikentää Gazpromin monopoliasemaa Keski-Aasiassa ja Kaukasuksella, sekä vähentää EU:n riippuvuutta Gazpromista suurimpana kaasuntuottajana. South-Streamin rakentamisella Gazprom pyrkii lisäämään osuuttaan EU:n kaasuntuotuksissa ja ohittamaan Ukrainan.

3.3 VENÄJÄN ENERGIATRATEGISET INTRESSIT KAUKASUKSELLA NEO-IMPERIALISMIN NÄKÖKULMASTA

Kappaleessa hahmotellaan Venäjän energiastategisia intressejä Kaukasuksella ulko- ja turvallisuuspoliittisesta näkökulmasta. Venäjän suurvalta-aseman uudelleen saavuttamisen kannalta öljy- ja kaasutulojen turvaaminen on sille strateginen intressi. Neomerkantilismin mukaisella energian tuotannon ja toimittamisen kontrolloinnilla Venäjä pyrkii tekemään muutamat itsestään riippuvaiseksi lisätäkseen siten suhteellista voimaansa. OPEC:iin kuulumattomana maana Venäjä ei pysty vaikuttamaan öljyn maailmanmarkkinahintaan, joten kaasun myyntitulojen turvaamisen merkitys korostuu. Kaspianmeren ja Keski-Aasian energiantuotantoalueiden ja sieltä lähtevien kuljetusreittien kontrollointi on Venäjälle taloudellisesti tärkeitä sillä öljyn ja kaasun tuotantokustannukset ovat alueella huomattavasti matalammat kuin Siperiassa.⁷¹ Taloudellisesti katsottuna alueen pitäminen Venäjän kontrollissa on erittäin tärkeää, näin mahdollistetaan Pohjois-Venäjällä olevien uusien ja hankalasti saavutettavien kaasukenttien käyttöönnoton lykkääminen noin 2050-luvulle, jolloin teknologia on kehittyneempää ja energian hinta on korkeampi. Tällöin kustannushyötysuhde Pohjois-Venäjän kaasulla on parempi kuin tällä hetkellä ja asiakkaat ovat entistä riippuvaisempia energiasta.

---

⁶⁹ Braml, Kaiser, Maull, Sandchneider, Schatz (2008), s. 119–120 ja 135.

⁷⁰ Energy Information Agency (Russia- Natural Gas). European Commission (“European Neighbourhood Policy” Country Report Armenia), s. 10 ja 26.

⁷¹ EBRD (Natural Resources Policy), OPEC (About us), Kalicki and Goldwyn (2005), s. 130.

Venäjän talouskehityksen ja kaupanministeriön mukaan länsimaiden ja Kiinan kasvava kiinnostus sen lähiulkomaiden energiaresursseihin on uhka Venäjän kansallisille intresseille. Tähän uhkaan vastaaminen vaatii ministeriön mukaan valtion hallintokoneiston kaikkien resurssien valjastamista, missä erityisesti energiayhtiöillä on merkittävä rooli.⁷² EU:n halukkuus monipuolistaa kaasuntoimittajia ja kuljetusreittejä, sekä sen pyrkimys integroida Kaukasuksen maat sen omiin hallinnollisiin rakenteisiinsa mielletään Venäjällä uhaksi. Nämä toimet uhkaavat Venäjän energiatuloja ja sen poliittista vaikutusvaltaa Kaukasuksen maissa. Venäjän näkökulmasta katsottuna myös Naton laajentuminen Georgiaan toimisi vaarallisena esimerkiksi Azerbaidžanille, mikä saattaisi edelleen johtaa Azerbaidžanin Nato- jäsenyyteen. Tällöin Naton vaikutusvalta leviäisi Kaukasuksen strategisesti tärkeälle energiansiirtoreitille ja sotilasliitto pääsisi liian lähelle Keski-Aasian energiaresursseja. Tästä kehityksestä johtuvan kilpailevan energiansiirtoreitin muodostuminen Kaukasukselle uhkaisi Gazpromin monopoliasemaa ja Venäjän sisäpoliittista vaikutusvaltaa Keski-Aasian maissa.⁷³

Yhteenvedoksi voidaan todeta, että kaasuntuotanto kustannukset ovat Keski-Aasiassa ja Kaspianmerellä matalat ja kustannus tehokkaan energian myyminen mahdollistaa kalliiden pohjoisten kaasukenttien investointien lykkäämisen tulevaisuuteen. pystytään lykkäämään. Pitämällä kilpailijat poissa alueelta Venäjä pystyy turvaamaan öljy- ja kaasutulot, ja pitämään alueen omassa kontrollissaan. EU:n ja Naton vaikutuksen nousu nähdään uhaksi Venäjälle.

3.4 VENÄJÄN ENERGIAHEGEMONISET TAVOITTEET KAUKASUKSELLA

Strategisen arvioinnin instituutin johtajan Sergei Ožnobištšev mukaan Venäjä pyrkii nousemaan uudelleen globaaliksi suurvallaksi energiaresurssien myynnistä saatavilla tuloilla ja energiankuljetusreittien hallinnalla.⁷⁴ Venäjän tavoitteet Kaukasuksen alueella voidaan jakaa taloudellisiin ja turvallisuuspoliittisiin tavoitteisiin. Näitä tavoitteita tarkastellaan yhdessä, koska energia liittyy taloudellisesti ja turvallisuuspoliittisesti kaikissa yhteiskunnissa niiden elintärkeiden toimintojen turvaamiseen.⁷⁵

⁷² Petrov ”Russia Remains an Economically Passive Power”, s. 136.

⁷³ Hamilton and Mangott (2008), s. 110. Smith (2004), s.71

⁷⁴ Oznobishchev ”Strategic Planning in Russia`s Intrests”, s. 221–222.

FOI (Rysslands energipolitik och pålitlighet som energileverantör), s. 15.

⁷⁵ Yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaamisen strategia, s.14–19 ja 60–61.

3.4.1 Taloudelliset tavoitteet

Venäjä pyrkii hankkimaan energiataloudellisen monopoliaseman Kaukasuksen maissa, pystyäkseen vaikuttamaan maiden sisäpolitiikkaan, ja täten estämään länsimaisten energiayhtiöiden toiminnan alueella.⁷⁶ Venäjän pyrkimyksenä on saada EU ja Yhdysvallat vetäytymään kaikista yhteiskunnan ja energiainfrastruktuurin kehittämishankkeista. Konkreettisenä tavoitteena on estää EU:n NABUCCO-putkihankkeen toteutuminen ja siitä aiheutuva uhka Gazpromin monopoliasemalle Keski-aasian kaasun toimittajana.⁷⁷ Venäjä pyrkii heikentämään EU:n kaasuputkihankkeiden taloudellista kannattavuutta muun muassa rakentamalla Ukrainan kiertävän South-Stream-putken ennen NABUCCO:n valmistumista lähes samalla reitille.⁷⁸

3.4.2 Turvallisuuspoliittiset tavoitteet

Venäjä pyrkii estämään Naton laajentumisen Kaukasukselle. Georgian pääseminen Naton jäseneksi toisi sotilasliittoon uuden, erittäin Venäjäkriittisen valtion, joka edelleen vaikeuttaisi Naton ja Venäjän suhteita.⁷⁹ Ottamalla haltuun yhteiskunnan elintärkeitä toimintoja, kuten energiasektorin, Venäjä pystyy painostamaan maita sisäpoliittisesti ja siten edistämään turvallisuuspoliittisia tavoitteitaan.⁸⁰ Näiden tavoitteiden toteutumisella Venäjä pyrkii varmistamaan Kaukasuksen alueen pysymisen omassa vaikutuspiirissään ja näin vähentämään kilpailevien suurvaltojen toimintamahdollisuuksia alueella. Turvaamalla toimintaympäristönsä eteläisellä intressipiirillään Venäjä luo mahdollisuudet Lähi-idän ja Pohjois-Afrikan öljy- ja kaasuressien hallinnalle.⁸¹

---

⁷⁶ Smith (2004), s. 71.

⁷⁷ Yermukanov ”Kazakhstan Downplays Political Risks of Energy Corridor to Europe”

⁷⁸ Mangott and Hamilton (2008), s. 159

⁷⁹ Mangott and Hamilton (2008), s. 194.

⁸⁰ Smith (2004), s. 68–69. European Commission (“European Neighbourhood Policy” Country Report Armenia), s. 10, 19 ja 26. Yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaamisen strategia, s.10, 19,46, 60–61

⁸¹ Jane’s Intelligence Digest “The Russian Play for Iraqi oil”

4. VENÄJÄN ENERGIASEKTORI ULKO- JA TURVALLISUUSPOLITIIKASSA

Valtiollinen energiasektori on lisännyt investointejaan Venäjän ulko- ja turvallisuuspolitiikan uusilla toiminta-alueilla Intiassa, Libyassa, Vietnamissa ja Venezuelassa. Vastaavasti kaasusektoria on käytetty Georgian poliittiseen ja taloudelliseen painostamiseen vuonna 2007.⁸² Energialla ja turvallisuuspolitiikalla näyttää siis olevan yhteys poliittisen realismin mukaiseen ”rankaise vihollisia ja palkitse ystäviä” -ajattelumaailmaan.

4.1 VENÄJÄN TURVALLISUUSKONEISTON JA TALOUDELLISTEN TOIMIJOIDEN YHTEISTYÖ ENERGIATRATEGISTEN INTRESSIEN TURVAAMISESSA

Venäjällä ”Silovikien” voimakaskeinen maailmankuva vaikuttaa suuresti kansallisten intressin määrittelyyn ja politiikan toteutukseen. Strategisesta suunnittelusta ja kansallisten intressin turvaamiseen vaadittavien toimijoiden koordinoimisesta vastaa turvallisuusneuvosto. Turvallisuusneuvoston ytimen muodostaa asevoimien yleisesikunnan päällikkö ja ”voimaministerit”. Tämä turvallisuuspoliittinen elin on presidentin alaisuudessa.⁸³

Venäjän kansallisen itsetunnon nousua kuvaa Sergei Ožnobištševin näkemys, jonka mukaan Venäjän tulee kasvattaa rooliaan globaalina toimijana ja ohjata entistä voimakkaammin kansainvälisen politiikan prosesseja.⁸⁴ Venäjän talouskehityksen ja kauppaministeriön mukaan Venäjällä on ymmärretty energiayhtiöiden merkittävä rooli strategisten intressien turvaamisessa vasta presidentti Vladimir Putinin presidenttikaudella.⁸⁵

Energia-alan investointien suuruus ja pitkät aikavälit taloudellisten voittojen kertymisessä asettavat huomattavia taloudellisia riskejä Gazpromille alueilla, joita Venäläiset luonnehtivat venäläisvastaisiksi tai muuten poliittisesti epätasapainoisiksi.⁸⁶ Venäjän valtionhallinto onkin panostanut 2000-luvulla voimakkaasti energiasektorin ja turvallisuuskoneiston yhteistoimintaan kansallisten intressien turvaamisessa.

⁸² Gazprom (Gazprom in figures 2003-2007), s. 24–28. Georgian Gas Transportation Company (Activity) ja (Gardabani Reconstruction Works)

⁸³ Russiaprofile.org (Security Council). ja РУКОВОДСТВО АППАРАТА СОВЕТА БЕЗОПАСНОСТИ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ

⁸⁴ Oznobishchev ”Strategic Planning in Russia`s Intrests”, s. 220–222. Mäkelä (1.9.2007), dia 14.

⁸⁵ Petrov ”Russia Remains an Economically Passive Power”, s. 133.

⁸⁶ Medvedev A. ”Gazexport: Achievements and Prospects”, s. 153.

Venäjän sisäministeriön joukkojen varakomentaja kenraalievversti Baranov pitää elintärkeitä talouslaitoksia kohtaan suunnattuja hyökkäyksiä ja talousmaailman uhkia suurimpina vaaroina Venäjän kansalliselle turvallisuudelle.⁸⁷ Talousmaailman uhaksi voitaneen tulkita ulkomaalaisomistus strategisesti tärkeillä aloilla.

Esimerkkinä voidaan mainita voimakkaasti kansainvälisille öljymarkkinoille 2000-luvun alussa pyrkineen Yukos öljy-yhtiön haltuunotto vuonna 2004 veroviranomaisten, FSB:n sekä valtion energiayhtiöiden yhteisoperaatiolla. Nykyään muun muassa ulkoministeriön tehtäviin kuuluu strategisesti tärkeiden yhtiöiden ulkomaantoimintojen tukeminen Venäjän kansallisten intressien mukaisesti.^{88 89}

Venäjän turvallisuuskoneiston piirissä asevoiman ja talouden yhteistoiminta nähdään selkeästi kuuluvan 2000-luvun turvallisuuspolitiikkaan. Venäjän asevoimien yleisesikunnassa toimivien kenraaliluutnantti Bogdanovin ja eversi Gorbunovin mukaan sotilaallisen voiman perusta on vahva talous, mikä mahdollistaa asevoimien laadullisen ja määrällisen kehittämisen.⁹⁰ Yleisesikunnan pääoperatiivisen direktoraatin johtajan kenraalievversti Ruskšin mukaan asevoimia käytetään poliittisesti epävakailta alueilla Venäjän taloudellisten ja poliittisten intressien turvaamiseen. Asevoimien käytön päämääränä on turvallisen toimintaympäristön luominen Venäjän taloudellisille toimijoille.⁹¹

---

⁸⁷ Baranov "Doctrinal Aspects of Internal Security", s. 64.

⁸⁸ Kondakov ja Medvedev B. "Economic Service in Russian Diplomacy", s. 147–148.

⁸⁹ Joulukuussa 2004 Venäjän valtion veroviranomaiset pakottivat maan suurimman yksityisen öljy-yhtiön Yukosin myymään öljyntuotanto sektorinsa Yuganskneftegazin. Ostajaksi ilmoittautui muutamaa kuukautta ennen kauppaa perustettu tuntematon Baikal Finance Group. Sittemmin yhtiö osoittautui valtion öljy-yhtiö Rosneftin asiamieheksi ja verovaateiden takana olivat Rosneft ja öljy-putkistojen monopoliyhtiö Transneft. Myöhemmin Putin ilmaisi hyväksyntänsä liittää Transneft osaksi Rosneftia. Tällä operaatiolla Rosneftin rooli Venäjän öljyn tuotannossa kasvoi huomattavasti. Balzer (2005), s. 216 ja 220–221. ja Larsson (2008), s. 20. Smith (2004), s. 21–22.

⁹⁰ Gareev "Russia's New Military Doctrine: Structure, Substance", s. 13. Gorbunov ja Bogdanov "Military Strategic Confrontation: Forms and Methods of Influencing the Economic Potential of the Enemy", s. 138.

⁹¹ Rukshin "Doctrinal Views on Employment and Organizational Development of the Armed Forces of Russia", s. 25.

Kenraaliluutnantti Bogdanovin ja eversti Gorbunovin mukaan sotilasstrategiset ja taloudelliset ongelmat liittyvät kiinteästi toisiinsa. Tämän vuoksi hyökkäystoimia suunnitellessaan sotilaspoliittisen johdon tulee analysoida vastustajan taloudellisia resursseja. Analyysillä pyritään määrittämään mm. vastustajan talouden ja maantieteellisen sijainnin heikkoudet. Analyysin perusteella sotilasjohto määrittelee hyökkäykseen käytettävät sotilaalliset keinot ja niiden laajuuden.⁹² Edellä mainittuihin näkökulmiin yhtyy myös laivaston komentaja amiraali Masorin. Hänen mukaansa teollisuusmaiden talousinfrastruktuurin alueellinen keskittyminen ja riippuvuus jatkuvasta energiansaannista, sekä kuljetusyhteyksien toimivuudesta, tekee maista erittäin haavoittuvaisia. Tällöin kokonaisen vastustavan koalition taloutta voidaan horjuttaa vakavasti kohdistamalla voimien vaikutukset yksittäiseen, mutta kokonaisuuden kannalta kriittiseen toimijaan.⁹³

Venäjän turvallisuuskoneiston piirissä on siis näkemys siitä, että taloudellinen ja sotilaallinen suorituskyky ovat sidoksissa toisiinsa. Taloudellista suorituskykyä uhkaaviin tekijöihin voidaan vastata turvallisuuskoneiston ja talouden yhteisoperaatiolla (Yukosin haltuunotto) ja tarvittaessa taloudelliset intressit turvataan sotilaallisen voiman käytöllä.

5. KANSALLINEN ENERGIAJÄTTI GAZPROM

Gazprom on pääasiassa kaasuntuotantoon ja -jakeluun keskittynyt valtion energiayhtiö. Se on perustettu vuonna 1992 entisen Neuvostoliiton energiaministeriön rungolle. Yhtiön markkina-arvo on kasvanut huimaavaa vauhtia vuoden 2003 noin 27 mrd:sta \$ vuoteen 2007 noin 260 mrd \$:iin. Tällä hetkellä Gazprom on markkina-arvoltaan Venäjän suurin yritys ja maailman suurin kaasuyhtiö. Yhtiö omistaa noin 200 eri alojen tytäryhtiötä mukaan lukien pankki, turvallisuusyritys ja urheiluseura. Tästä kokonaisuudesta muodostuva Gazprom Group hallitsee noin 90 % Venäjän kaasuntuotannosta ja -jakeluverkostosta. Gazpromin hallinnassa on noin 17 % maailman kaasuvarannoista ja se toimittaa noin kolmasosan EU:n alueella vuosittain kulutetusta kaasusta. EU onkin yhtiön tärkein vientialue kattaen noin 85 % sen ulkomaanviennin tuloista.⁹⁴

---

⁹² Gorbunov ja Bogdanov "Military Strategic Confrontation: Forms and Methods of Influencing the Economic Potential of the Enemy", s. 138.

⁹³ Masorin "Naval Doctrine as a Component Part of Russian Federation Military Doctrine", s. 42.

⁹⁴ Dagens industri (Putin stärker greppet om energi). Gazprom ("Gazprom in figures 2003-2007"), s. 5-9 ja 61. Gazprom ("History of the company"). International Affairs ("Gazprom and European Energy Security"), s. 112.

Yhtiön strategisena tavoitteena on varmistaa asema maailman suurimpana energiayhtiönä. Gazpromin osatavoitteina ovat vallata uusia markkina-alueita Pohjois-Amerikasta ja Aasiasta, lisätä osuuttaan EU:n tuontikaasumarkkinoilla, olla ainoa Venäjän kautta kuljetettavan kaasun toimittaja, päästä EU:n sisäisille kaasun loppukäyttäjämarkkinoille, sekä monipuolistaa yritystoimintaa sähköntuotantoon ja öljytuotteisiin.⁹⁵

5.1 SILOVIKIEN JA GAZPROMIN VÄLISET SUHTEET

Putinin hallinnon aikana Venäjällä on ymmärretty taloudellisen voiman ja turvallisuuskoneiston sekä medianhallinnan synergiaedut strategisten intressien turvaamisessa, niin sisä- kuin ulkopoliitikassakin. Gazpromin rooli Venäjän sisä- ja ulkopoliitikassa on kasvanut merkittävästi vuodesta 2000 alkaen, jolloin ent. presidentti Vladimir Putin nimitettiin virkaansa. Nykyisen presidentin Dimitri Medvedevin tehtävä yhtiön hallituksen puheenjohtaja ennen presidenttiyttään kuvastaa osaltaan energiasektorin ja Venäjän keskushallinnon kiinteää suhdetta.⁹⁶ Medvedev oli vuosien 2000 ja 2008 välillä Gazpromin hallituksen puheenjohtaja ja vuosien 2003–2005 aikana presidentinhallinnon johtaja, joka on samalla myös turvallisuusneuvoston pysyväisjäsen.⁹⁷ Lähteiden perusteella voidaan siis olettaa, että Venäjän energiastrategisten intressien ja Gazpromin toiminta on ollut turvallisuusneuvoston käsittelyssä.

Ensimmäiset viitteet valtiollisen energiasektorin roolin noususta politiikassa nähtiin 2000-luvun alussa, jolloin Gazprom otti haltuunsa valtionhallinnon yhteisoperaatioilla oligarkki Vladimir Gusinskin jättimäisen mediyhtiö Media-Mosti:in, johon kuului muun muassa Venäjän suurin TV-yhtiö NTV:n ja useita sanomalehtiä.⁹⁸ Gazpromin poliittinen painoarvo kasvoi edelleen vuonna 2003 julkaistun Venäjän energiastrategian myötä. Siinä kaasuteollisuus luetetaan kuuluvaksi niin sanottuihin strategisiin aloihin, joilla Venäjän kansallinen omistus on turvattava.

---

⁹⁵ International Affairs (“Gazexport: Achievements and Prospects”), s. 33–36 ja 147–152. International Affairs (“Natural Gas in Russia’s Foreign Trade”), s. 32–36. Larsson (2008), s. 22.

⁹⁶ President of Russia (Dimitri Anatolyevich Medvedev).

Petrov ”Russia Remains an Economically Passive Power”, s. 133.

⁹⁷ President of Russia (Dimitri Anatolyevich Medvedev). Russiaprofile.org (Security council)

⁹⁸ Goldman (2008), s. 102–104.

Edelleen vuonna 2006 säädettiin laki, joka rajaa kaasun viennin ulkomaille vain Gazpromin yksinoikeudeksi. Lisäksi lainsäädäntö kieltää ulkomaiden kansalaisia saamasta tarkkaa virallista tilastotietoa Venäjän maakaasu- ja öljyvarojen suuruudesta tai niiden geologisesta sijainnista. Tähän lakiuudistukseen liittyen Gazprom perusti nykyisin kaasun viennistä ja ulkomaan toiminnoista vastaavan Gazpromexport- yhtiön.⁹⁹ Venäjän valtionhallinnon kontrolli ulottuu lähteiden mukaan hyvin tehokkaasti myös niin sanottuihin itsenäisiin energiayhtiöihin. Valtio pystyy tarvittaessa kontrolloimaan yhtiöitä epäsuorasti eritasoisten viranomaisten kautta aina paikallistasolta keskushallintotasolle asti. Valtio omistaa myös useita pienempiä energia-alan yrityksiä, joilla on omistusosuuksia itsenäisissä energiayhtiöissä. Itsenäisten energiayhtiöiden päättävissä elimissä istuu usein myös Yhtenäinen Venäjä-puolueelle myötämielisiä johtajia.

100

Silovikien johtaman valtionhallinnon ja talousmaailman sisäisiä valtasuhteita voidaan luonnehtia henkilökeskeisiksi ja hyvin moniulotteisiksi. Valtasuhteiden todelliset vaikutukset Venäjän toteuttamaan ulko- ja turvallisuuspolitiikkaan, sekä ulkoiseen energiapolitiikkaan ovat vaikeasti tulkittavissa. Esimerkkinä voidaan mainita öljysektorilla toimivan Gazpromneftin ja valtion öljy-yhtiö Rosneftin yhdistymissuunnitelmien kariutuminen toukokuussa 2005. Taus-tatekijöinä mainitaan olleen yhtiöiden taloudellisen yhteensovittamisen vaikeus ja sisäinen valtataistelu Venäjän hallituksessa ja energiayhtiöissä. Gazpromin toimitusjohtajan Alexei Millerin tukijaksi mainitaan Dimitri Medvedev ja Rosneftin toimitusjohtajan Sergei Bogdantjovin tukijaksi mainitaan puolustusministeri Sergei Ivanov. Tämän lisäksi asioihin vaikuttanee myös Rosneftin vallan kasvaminen joulukuun 2004 Yukosin haltuunoton jälkeen.¹⁰¹

Valtiollisten energiayhtiöiden, turvallisuuspalveluiden ja valtion investointipankki Vnesheconombank kiinteitä suhteita kuvaa seuraava: Gazpromin hallituksen puheenjohtaja ja ensimmäinen varapääministeri Viktor Zubkov toimii myös Vnesheconombank:in puheenjohtajana. Pankin tehtävänä on tukea Venäjän taloudellisia intressejä ulkomailla, kuten ilmailuteollisuuden tuotteiden myyntiä ja energiankuljetusinfrastruktuurin rakentamista. Pankilla on läheiset yhteydet silovikeihin, sillä sen johtokunnan nimittää Venäjän presidentti. Pankin varatoimitusjohtaksi nimitettiin vuonna 2004 entinen FSB:n taloudellisen turvallisuuden osaston johtaja Yuri Zaostrovstsev.¹⁰²

⁹⁹ Medvedev A. "Russian Gas Export: Present and Future", s. 98 ja Goldman (2008) s. 87.

¹⁰⁰ Goldman (2008), s. 173–176.

¹⁰¹ Balzer (2005), s. 216. Larsson (2008), s. 20. Stern (2005), s. 196 ja 219.

¹⁰² Vnesheconombank (Composition of Supervisory Board) ja (VEB annual report 2007), s. 10, 20. (VEB annual report 2004), s. 5. (VEB annual report 2005), s. 5.

5.2 VALTIOLLINEN ENERGIASEKTORI JA LAILLISEN TOIMINNAN VETEEN PIIRRETTY VIIVA

Venäjällä henkilökohtaisten suhteiden toimivuus, lahjonta ja markkinalainsäädännön aukkojen hyväksikäyttö ovat oleellinen osa päämäärähakuista liiketoimintaa. Argumenty i Fakty lehdessä vuonna 2001 julkaistun tutkimuksen mukaan 85% venäläisistä liikemiehistä oli sitä mieltä, että Venäjällä ei pysty harjoittamaan kannattavaa liiketoimintaa täysin laillisin keinoin.¹⁰³ International Confrence Patterns of Corruption in the 21st Century:n lähteiden mukaan Venäjän energiasektori on protektionistisesti suuntautunut ja energiayhtiöiden taloudellisen toiminnan on palveltava ennen kaikkea valtion poliittisia tavoitteita. Katso kuva 2. Venäjän talousmaailman ja valtionhallinnon suhteille on tyypillistä piireiteitä ovat; pieni ja kiinteä joukko yksityisiä sekä julkisia toimijoita, joukossa vallitsee voimakas sisäinen hallinta ja kiinteys. Toiminta on tämän lisäksi normatiivisesti ohjautunutta (sisäiset normit ja toimintakulttuuri). Tästä verkosta muodostuvaa kokonaisuutta kutsutaan intressien välityssystemiksi.¹⁰⁴

Tobias Dahlströmin mukaan median kontrollilla ja dis-informaation käytöllä on merkittävä rooli taloudellisesti hämäreiden operaatioiden peittelemisessä.¹⁰⁵ Lähdeaineiston perusteella kansallisella yrityskulttuurilla näyttää olevan myös vaikutuksensa valtiollisten energiayhtiöiden ulkomaantoimintojen läpinäkyvyyteen. Turvallisuuspalveluiden osaamisen hyödyntäminen ja informaatio- operaatioiden toteuttaminen ovat normaaleja toimenpiteitä kansallisten talousintressien turvaamisessa.¹⁰⁶

Irakilaisen al-Mada lehden ja YK:n tutkinnan mukaan Saddam Husseinin hallinto kanavoii laittomasti öljyä tukijoilleen. Suurimpana hyödynsaajana mainitaan Venäjän valtio (1,36 mrd barreliä öljyä). YK:n öljyä-ruoasta- ohjelman varjolla öljyä kanavoitiin myös Presidentti Putinin Yhtenäisen Venäjä puolueelle (34 milj barreliä), Rosneft:ille (66.9 milj barreliä). ja Gazprom (26milj. barreliä).¹⁰⁷ Irakin sodan jälkeen Venäjä turvasi energiayhtiöidensä vapaan toiminnan Pohjois-Irakissa antamalla Saddamin hallinnon aikaiset 12,9 mrd \$ velat anteeksi.¹⁰⁸

¹⁰³ Goldman (2008), s 176.

¹⁰⁴ Rizopoulos and Sergakis. "Corruption and Economic Nationalism Evidence from the Russian Oil Sector", s 1–3.

¹⁰⁵ Dahlström "The role of the Media in combating corruption", s 1–15.

¹⁰⁶ kts. Eurasia Daily Monitor 13.2.2009 vol. 6 Issue30 Bulgaria's "Overgas," a Russian Spy in Canada and Gazprom. Bulgarian viranomaiset pyrkivät tekemään kaasun toimitussopimukset suoraan Gazpromin kanssa ja sivuuttamaan nykyiset Gazpromin käyttämät kaasun välitysyhtiöt Overgas Inc. ja Wintershall Erdgas Handelshaus Zug AG:n. Vuonna 2006 Overgas:in omistaja (peitenimeltään Paul William Hampel) pidätettiin Canadassa epäiltynä vakoilusta Venäjän ulkomaan tiedustelupalvelu SVR:n hyväksi. Smith (2004), s 24–25, 41–42.

¹⁰⁷ al-Mada "The Saddam Oil Vouchers Affair"

¹⁰⁸ Jane's Intelligence Digest "The Russian Play for Iraqi Oil"

Lähteiden perusteella näyttää siltä, että Venäjän tiedusteluorganisaatiot, silovikit ja valtioliset energiayhtiöt jakavat näkemyksen, että Venäjän kansallisia intressejä pystytään edistämään tehokkaasti yhdistämällä lailliset ja peitellyt taloudelliset operaatiot, sekä tukemalla näitä toimia medianhallinnalla ja taloudellisilla kannustimilla.

5.3 KOHDEALUEEN ENERGIASEKTORIN HALTUUNOTTO

Energia-alan painoarvo yhteiskunnan elintärkeänä sektorina on erilainen Georgiassa, Armeniassa ja Azerbaidzhanissa. Kaksi ensin mainittua valtiota ovat riippuvaisia energian tuonnista, Azerbaidzhanissa taas kaasun ja öljyn tuotannosta saatavat tulot ovat oleellinen osa kansakunnan toimeentuloa. Yhteistä näiden valtioiden energiainfrastruktuurille on kaasuputkiston geopoliittinen merkitys energiasiirtoreittinä Euroopan ja Keski-Aasian välillä.

Suurvallan toteuttaman poliittisen ja taloudellisen painostuksen teho kasvaa huomattavasti, kun kohdevaltion yhteiskunnan elintärkeitä sektoreita on pystytty ottamaan haltuun yritysostoilla tai tekemällä kyseiset sektorit riippuvaisiksi suurvallasta. Energiasektorin haltuunotolla pyritään hankkimaan itselle paikallisen energiasektorin kriittiset osakokonaisuudet, kuten putkiverkosto, pumppaus ja jakeluasemat. Öljysektorin kohdalla tähän lisätään vielä tärkeät öljysatamat

Energiasektorin haltuunoton kannalta helpoimpia kohteita ovat pienet yksittäisestä energiantuojasta riippuvaiset valtiot, joiden markkinalainsäädäntö ja hallinto ovat kehittymättömiä. Esimerkkinä toimii Gazpromin toteuttama Armenian ja Baltian kaasusektorin haltuunotto. Kohdealueen energiasektorin haltuunotto tapahtuu joko suoralla avoimella ostolla tai luomalla paikallisen toimijan ja kansainvälisten yhteistyökumppaneiden kanssa yhteisyritys. Yleensä prosessi alkaa ostamalla osakevähemmistö paikallisesta energiayhtiöstä, jonka osakkeita omistavat myös kansainväliset energiayhtiöt. Myöhemmin Gazprom ostaa muiden investoijien osuudet ja saavuttaa siten osake-enemmistön ja hallitsevan aseman kohteena olevan yhtiön hallituksessa.¹⁰⁹

---

¹⁰⁹ Smith (2004), s 7–8 ja 31.

Esimerkiksi Baltian kaasusektorin haltuunotossa Keith C. Smith:in mukaan Gazprom osti myöhemmin saksalaisen E.ON Ruhrgas AG:n omistamat osakkeet. Yhteistoimintaan liittyen kansainväliselle energiayhtiölle voidaan tarjota vastakauppana sille edullisilla ehdoilla osakkuutta jossain merkittävässä Gazpromin käynnistämässä hankkeessa, kuten uusien kaasukenttien tai -putkilinjojen rakentamisessa.¹¹⁰

Armenian tapauksessa Gazprom oli ainoa kaasuntoimittaja. Kun Gazprom on saanut paikallisen energiayhtiön haltuunsa, on kohdemaan kaasuntuontiyhtiöllä mahdollisuudet nostaa tuontikaasun myyntihintaa paikallisella markkinalla. Uhkaavat kilpailijat pidetään pois markkinoilta Gazpromin ja paikallisen kaasuyhtiön tekemällä kiinteällä kaasuntoimitussopimuksella. Koska Gazprom on ainoa kaasuntoimittaja, kilpaileville yhtiöille ei ole tarjolla kaasua.¹¹¹

Georgiassa Gas Transportation Companyn vastaa runkokaasuputkien operoinnista ja ylläpidosta, sekä Georgian läpi kulkevan transiittokaasun kuljettamisesta. Yhtiö vastaa myös Venäjältä Armeniaan toimitettavasta kaasusta.¹¹² Venäjän on painostanut Georgiaa myymään kaasuputkiverkostonsa Gazpromille. Epäonnistuneiden painostusyritysten jälkeen Georgialle toimitettavan kaasunhinta nostettiin vuonna 2007 235 \$/ 1000m³, joka on IVY-maiden tasolla korkea hinta. Vuoden 2007 hintakorostusten ja epäsäännöllisen toimituksen vuoksi Gas Transportation Company korvasi Venäläisen kaasun Azerbaidžanilaisella kaasulla.¹¹³ Ylläpitämällä epästabiliita tilannetta Georgiassa Venäjä pyrkii kyseenalaistamaan Georgian luotettavuuden energian transiittomaana ja saamaan länsimaiset investoijat vetäytymään Kaukasuksen energiainfrastruktuurin kehityshankkeista.¹¹⁴

Samaan aikaan Armenia suostui myymään energiainfrastruktuurinsa Venäläisille sovittaakseen 1990-luvulla kertyneitä kaasovelkojaan. Armeniassa kaasun hinta pysyi alle 200 \$/ m³.¹¹⁵ Vuonna 2007 Gazprom osti Armenian kaasusektoria hallitsevasta ArmRosgaspromista yli 50 % Armenian energiaministeriö omistaa yhtiöstä noin 20 %. Maaliskuussa 2009 Gazprom osti niin sanotun ”itsenäisen kaasuyhtiön” Iteran omistamat osakkeet ja nosti omistusosuuttaan Armrosgaspromissa noin 80 %:iin.¹¹⁶

---

¹¹⁰ Smith (2004), s 7–8 ja 31.

¹¹¹ Smith (2004), s 7–8 ja 31.

¹¹² Ministry of Energy of Georgia (Georgian Oil and Gas Corporation)

¹¹³ Georgian Gas Transportation Company (Activity) ja Georgian Gas Transportation Company (Gardabani Reconstruction Works)

¹¹⁴ Goldman (2008), s.149.

¹¹⁵ Goldman (2008) s.151. Gazprom (Gazprom in figures 2003-2007), s.59. European Commission (“European Neighbourhood Policy” Country Report Armenia), s.19, 25–26.

¹¹⁶ Arka News Agency “Itera international energy no longer ArmRosgasprom’s shareholder”

Kohdealueen energiasektorin haltuunotolle alttiita ovat ne Venäjän lähiulkomaat, jotka ovat riippuvaisia Venäjästä yksittäisenä energian toimittajana. Energiasektorin haltuunoton syyt vaihtelevat tapauskohtaisesti, kuten voimme havaita Georgian ja Armenian osalta. Maiden suhteet Venäjään ovat täysin vastakkaiset, samoin on niiden merkitys kansainvälisille kaasuputkihankkeille. Georgian läpi kulkee kaasuputki, joka tulee olemaan osa NABUCCOA, ja yksi kansainvälinen öljyputki. Maassa on kaksi kansainvälisesti tärkeää öljysatamaa Poti ja Supsa. Lisäksi maan läpi kulkee öljynkuljetuksen kannalta tärkeä rautatie.

6. JOHTOPÄÄTÖKSET

Ensimmäisenä tutkimusongelmana oli Gazpromin merkitys Venäjän suurvalta-aseman uudelleen saavuttamiseen tähtäävässä ulko- ja turvallisuuspolitiikassa? Analyysin perusteella voidaan todeta, että Gazpromin merkitys on suurin, koska Venäjän suurvalta-aseman uudelleen saavuttaminen nojaa ominen, sekä globaalien energiaressurssien hallintaa. Näiden resurssien hallintaa liittyy kaikkien ulko- ja turvallisuuspoliittisten toimijoiden sekä keinojen yhteiskäyttö DIME-mallin mukaan.

Toisena tutkimusongelmana oli Kaukasuksen energiainfrastruktuurin kontrolloimisen merkitys Venäjän suurvalta-aseman uudelleen saavuttamisen kannalta? Tähän ongelmaan vastataan suoraan kysymyksestä kaksi tehtyihin johtopäätöksiin.

Tutkimuskysymyksiin ja alakysymyksiin on vastattu selkeyden vuoksi numerojärjestyksessä.

1. Millainen rooli Gazpromilla on Venäjän ulko- ja turvallisuuspolitiikassa?

Silovikien johtamalla valtionhallinnolla ja energiataloudellisilla toimijoilla on hyvin kiinteät ja verkottuneet suhteet. Henkilökohtaisilla suhteilla on Venäjän politiikassa suuri merkitys, mutta niiden todellista merkitystä asioiden kulkuun on vaikea arvioida julkisten lähteiden perusteella. Gazpromilla ja Venäjän ulko- ja turvallisuus poliittisella eliitillä on henkilökohtaisia siteitä, muun muassa nykyinen presidentti Dimitri Medvedev on entinen yhtiön puheenjohtaja. Entisen presidentti Putin on korostanut, että energiayhtiöillä ja energiaressursseilla on merkittävä rooli Venäjän taloudellisen ja poliittisen painoarvon nostamisessa.

Lisäksi Venäjän asevoimien yleisesikunnassa toimivan kenraaliluutnantti Bogdanovin ja eversti Gorbunovin mukaan sotilaallisen voiman perustana on vahva talous. Analyysin perusteella voidaan todeta, että Venäjän talous on voimakkaasti riippuvainen energiataloudesta ja Gazpromilla on suuri merkitys Venäjän taloudelliselle voimalle. Strategisesti niin tärkeällä taloudellisilla toimijoilla, kuten Gazprom on siis suuri merkitys 2000-luvun Venäjän ulko- ja turvallisuuspolitiikassa.

Vaikuttavatko valtiollisten energiayhtiöiden taloudelliset intressit strategisen tason sotilasoperaatioiden suunnitteluun?

Kaasun myynnistä saatavat tulot ovat Venäjän kanavantalouden kannalta niin mittavat, että energiayhtiöiden voiton maksimoinnin intressi kohtaa energiataloudesta saatavan kansantaloudellisen intressin. Gazpromin monopoliaseman ylläpitäminen Keski-Aasiassa ja Kaukasuksella on niin yhtiön taloudellisten tavoitteiden, kuin Venäjän poliittisen vaikutusvallan mukaista.

Venäjän talouskehityksen ja kaupanministeriön mukaan kilpailevien suurvaltojen kiinnostus Keski-Aasian energia-alueilla on uhka Venäjän kansallisille intresseille. Uhan torjumiseksi on valjastettava valtion hallintokoneiston kaikki resurssit ja erityisesti energiayhtiöillä on merkittävä rooli.

Edelleen kenraalieversti Ruskshin mukaan asevoimia käytetään poliittisesti epävakailta alueilta Venäjän taloudellisten ja poliittisten intressien turvaamiseen. Lisäksi sotilasstrategiset ja taloudelliset ongelmat liittyvät kenraaliluutnantti Bogdanovin ja eversti Gorbunovin mukaan kiinteästi toisiinsa.

Venäjän turvallisuuskoneiston piirissä on siis näkemys siitä, että taloudellinen ja sotilaallinen suorituskyky ovat sidoksissa toisiinsa. Taloudellista suorituskykyä uhkaaviin tekijöihin voidaan vastata turvallisuuskoneiston ja talouden yhteisoperaatiolla, kuten tehtiin Yukosin haltuun otossa. Analyysin perusteella voidaan todeta, että valtiollisten energiayhtiöiden taloudelliset intressit ovat yhteneväiset Venäjän suurvalta-aseman uudelleen saavuttamisen kanssa. Intressien yhteneväisyydestä johtuen niillä on varmasti vaikutusta strategisen tason sotilasoperaatioiden suunnitteluun, mikäli sotilaallista voimaa päätetään käyttää.

Miten Venäjä on käyttänyt Gazpromia energiastategisten intressiensä saavuttamiseen?

Lähteiden perusteella voidaan todeta, että Venäjä on käyttänyt Gazpromin neoimperialismin teorian mukaisesti, sillä sen toimintaan on yhdistynyt talouden, informaation ja voimapolitiikan yhteiskäyttö. Gazprom on pyrkinyt Armeniassa energiasektorin yhtiöiden kanssa kiinteään yhteistoimintaan ja pystynyt näin luomaan alueellisen monopoliaseman. Yhtiön valtaamaa markkina-asemaa on käytetty jalansijan lujittamiseen Armeniassa ja välillisesti myös koko Kaukasuksella. Venäjän energiataloudellisia intressejä on myös tuettu voimakkaalla poliittisella painostuksella, kuten vuoden 2007 Georgiaan vietävän kaasun hinnan noston ja elokuussa 2008 käydyin Georgian sodan perusteella voidaan todeta. Sodalla oli myös energia-poliittisia vivahteita, sillä Georgia on tärkeä energian transiittomaa ja tuleva NABUCCO-putken kautta kulkumaa.

Energiahegemonisen aseman saavuttamiseksi ja poliittisen vaikutusvallan lisäämiseksi Gazprom on ottanut haltuun yhteiskunnan elintärkeitä sektoreita, kuten energiasiirtoinfrastruktuurin Armeniassa. Valtion hallinnon ja Gazpromin yhteistoiminnalla yhtiölle on hankittu Media-Most media-yhtiö, jolla pystytään hallitsemaan informaatiota. Yhteistoiminnassa valtion viranomaisten kanssa Gazprom on vallannut kilpailevia energiayhtiöitä, ja näin varmistanut toimintansa Venäjän koti- ja vientimarkkinoilla. EU:n yhtenäisen energiapolitiikan Gazprom on pyrkinyt hajottamaan tekemällä kahden välisiä sopimuksia Eurooppalaisten energiayhtiöiden kanssa.

Valtiollisten energiayhtiöiden, turvallisuuspalveluiden ja investointipankkien kiinteitä suhteita kuvaa se, että entisiä turvallisuuspalvelutaustaisia henkilöitä on pankkien palveluksessa. Investointipankeilla on edelleen runsaasti toimintaa ulkomailla energiasektorin hankkeissa, joissa on mukana myös Venäjän valtiollisia energiayhtiöitä. Tobias Dahlströmin mukaan median kontrollilla ja dis-informaation käytöllä on merkittävä rooli taloudellisesti hämäräiden operaatioiden peittelyn onnistumisessa

Analyysin perusteella näyttää siltä, että Gazpromin toiminta asemoituu tutkimusasetelmassa kuvatun DIME-mallin mukaiselle paikalle. Valtionyhtiönä sen toimintaa tukevat tilanteesta ja toimintaympäristöstä riippuen kaikki DIME-sektorit. Tutkimuksesta käy ilmi, että Venäjän turvallisuus- ja tiedusteluorganisaatiot, silovikit sekä Gazprom jakavat näkemyksen siitä, että Venäjän kansallisia intressejä pystytään edistämään tehokkaasti yhdistämällä lailliset ja peiteltyt taloudelliset operaatiot, sekä tukemalla näitä toimia medianhallinnalla ja taloudellisilla kannustimilla.

2. Miksi Kaukasuksen energiainfrastruktuurin kontrolloiminen on Venäjän suurvalta-aseman uudelleen saavuttamisen kannalta tärkeää?

Kaukasus muodostaa strategisesti tärkeän portin, kun tarkastellaan kaasun vientiä Länsi-Eurooppaan. Kaasun kuljetus reitit Keski-Aasiasta ja Kaspianmereltä, sekä tulevaisuudessa Arabian niemimaalta ja Iranista kulkevat Kaukasuksen alueelta. Kaukasuksen alueen kautta kulkevan kaasun vientitulot tulevat kasvamaan seuraavina vuosikymmeninä useisiin kymmeneen miljardiin dollariin vuodessa, mikäli Arabian ja Iranin kaasu tulee kulkemaan alueen kautta Länsi-Eurooppaan.

Kontrolloimalla alueen energiainfrastruktuuria Venäjä pystyy kontrolloimaan maita sisäpoliittisesti ja näin edesauttamaan omien tavoitteidensa menestymistä. Taloudellisten ja turvallisuuspoliittisten tavoitteiden toteutumisella Venäjä pyrkii varmistamaan Kaukasuksen alueen pysymisen omassa vaikutuspiirissään ja näin vähentämään kilpailevien suurvaltojen toimintamahdollisuuksia alueella. Turvaamalla toimintaympäristönsä eteläisellä intressipiirillään Venäjä luo edelleen mahdollisuudet Lähi-idän ja Pohjois-Afrikan energiaressurssien hallinnalle. Energiasiirtoreittejä tarkasteltaessa Geopoliittisten tekijöiden painoarvo nousee ja Kaukasuksen hallinnan merkitys tulee geopoliittisesti nousemaan tulevina vuosikymmeninä.

Miten EU:n ja USA:n energiahankkeet uhkaavat Venäjän alueellista energiahegemoniaa?

Näiden suurvaltojen hankkeet uhkaavat kaikkia Gazpromin strategisia tavoitteita, joita ovat: varmistaa asema maailman suurimpana energiayhtiönä. Gazpromin osatavoitteina on; Vallata uusia markkina-alueita Pohjois-Amerikasta ja Aasiasta, lisätä osuuttaan EU:n tuontikaasumarkkinoilla, olla ainoa Venäjän kautta kuljetettavan kaasun toimittaja, pyrkiä EU:n sisäisille kaasun loppukäyttäjämarkkinoille, sekä monipuolistaa yritystoimintaa sähkön tuotantoon ja öljytuotteisiin

Trans-Caspian putkilinjalla NABUCCO-putki on suunniteltu liitettäväksi Turkmenistanin kaasukenttiin. Trans-Caspian-putki antaisi Keskiaasialaisille kaasuntuottajamaille mahdollisuuden päästä eurooppalaisen kaasun toimittajan verkkoon ja lisäksi länsimaisilla energiayhtiöillä olisi suora pääsy Keski-Aasian kaasuvaroihin. Neomerkantilismin näkökulmasta tämä olisi haitallista Gazpromin monopoliasemalle kaasuntoimittajana.

Liittykö Georgian konflikti Venäjän energiastrategisinten intressien turvaamiseen Kaukasuksella?

Naton laajentumisen mahdollisuus Georgiaan nähtiin uhaksi Venäjälle, koska se voisi toimia edelleen vaarallisena kannustimena Azerbaidzhanin Nato jäsenyydelle. Tällöin Naton vaikutusvalta leviäsi Kaukasuksen strategisesti tärkeälle energian siirtoreitille ja sotilasliitto pääsisi liian lähelle Keski-Aasian energia resursseja. Analyysin perusteella voidaan todeta, että ylläpitämällä epästabiilia tilannetta Georgiassa Venäjä pyrkii kyseenalaistamaan Georgian luotettavuuden energian transiittomaana ja saamaan länsimaiset investoijat vetäytymään Kaukasuksen energiainfrastruktuurihankkeista. Kilpailevan energiansiirtoreitin muodostuminen Kaukasukselle uhkasi Gazpromin monopoliasemaa ja Venäjän sisäpoliittista vaikutusvaltaa myös Keski-Aasian maissa.

7. SYVENTÄVÄN JATKOTUTKIMUKSEN MAHDOLLISUUDET

Tutkielmassa on käsitelty rajauksesta johtuen vain kaasusektorilla toimivaa Gazpromia ja Kaukasuksen alueen geopoliittista merkitystä Venäjän suurvalta-aseman uudelleen saavuttamisen kannalta. Venäjän valtiollisen energiasektorin todellinen merkitys suurvalta-aseman uudelleen saavuttamisen kannalta aukeaa vasta, kun tutkimukseen otetaan mukaan myös öljysektorin toimijat ja Geopoliittista tarkastelua laajennetaan Pohjois-Afrikkaan, Lähi-Itään Keksi-Aasiaan ja Venäjän Kaukoitään. Kaasuenergian hallintaa koskevan tutkimuksen kannalta olisi tärkeätä käsitellä myös Venäjän näkökulmasta kilpailevat suurvallat Kiina, Intia ja Pakistan. Geopoliittisesti tutkimuksen kattavuutta lisäisi edelleen nesteytetyn kaasun siirto-reittien mukaan ottaminen.¹¹⁷

---

¹¹⁷ Liukmanov "Russia`s Energy Base in the Arab East ", s. 60-62. Ksalova "In Yerevan, scientists discuss Armenia`s role in Midde-East space". Vishnevsky "Major Power`s Competition for Business in Africa", s. 72-73 Information Office of the State Council of the People's Republic of China, (China's National Defense in 2006)

8. KESKUSTELU

Tutkimuksen perusteella voidaan todeta, että kaikki kappaleessa 2.3 esitetyt ennakkoletukset pitävät paikkansa, kun energiastrategisia intressejä tarkastellaan tutkimuksessa rakennetun teoriaviitekehityksen näkökulmasta. Tutkimuksen teoriaviitekehitys on osittanut validitensa myös 2000-luvun Venäjän ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa käsittelevässä tutkimuksessa. Erityisesti klassinen poliittinen realismi ja geopolitiikka ovat osittaneet paikkansapitävyyden Venäjän poliittisen eliitin maailman kuvaa määrittelevinä teorioina.

Venäjän runsaiden kaasureservein talouspoliittinen merkitys kasvaa sitä mukaan kun maailmalla öljyntuotanto hiipuu. Nesteytetyn kaasun markkinoiden kehittyessä kaasu korvaa vähitellen öljyn helposti liikuteltavana polttoaineena. Samaan aikaan energiantarpeen kasvun kanssa useat länsimaat vähentävät ydinvoimatuotantoaan poliittisista syistä. Ennen kuin fuusioenergia saadaan kehitettyä taloudellisesti kannattavaksi, on kaasun kulutuksen lisääminen kustannus tehokkain ratkaisu energia vajeen paikkaamiseksi.

Venäjällä on hyvät mahdollisuudet nousta energiasuurvallaksi ominen kaasu ja öljyresurssinsa avulla, jota edelleen tuetaan yritysostojen kautta haltuun otettujen globaalien energiaressurssien hallinnalla. Mikäli Venäjä pystyy torjumaan kilpailevien suurvaltojen pääsyn Keski-Aasian energia resursseille ja samaan aikaan laajentamaan omaa energiapoliittista toimintaansa Afrikkaan, Lähi-Itään ja erityisesti Iraniin, on Gazpromilla hyvät mahdollisuudet varmistaa asemansa maailman suurimpana energiayhtiönä.

Piilekö yhtenä geopolitiittisen teorian kehittäjänä tunnetun Halford Mackinderin yli sata vuotta sitten kirjoittamassa lauseessa lopultakin viisaus kun se tuodaan 2050-luvun energianjanoiseen maailmaan? ”..kuka hallitsee sydänmaata, hallitsee maailmaa..”

9. KIRJALLISUUSLÄHTEET

Balaam, David N and Veseth, Michael (1996) *Introduction to International Political Economy*, New Jersey: Pearson Education, Inc. Fourth Edition (2008)

Balzer, Harley (2005) “The Putin Thesis and Russian Energy Policy”, *Post-Soviet Affairs*, vol.21, s. 210-225.

- Baylis John & Smith Steve (2001) *The Globalization of World Politics: An introduction to international relations*, New York: Oxford University Press Inc. Third Edition (2006)
- Braml, Josef. Kaiser, Karl. Maull, Hans.W. Sandschneider, Eberhard. Schatz, Klaus-Werner. (2008) *Weltverträgliche Energiesicherheitspolitik*, München: Deutsche Gesellschaft für Auswärtige Politik e.V, Oldenbourg Wissenschaftsverlag GmbH.
- Farwick Dieter, Malek Martin, Riemer Andrea K. (2004) *Grand Strategy Gesamtstrategie Politische Strategie*, Wien: Landesverteidigungsakademie.
- Goldman Marshall I. (2008) *Petrostate: Putin, Power and the New Russia*, New York: Oxford University Press Inc.
- Hamilton, Daniel and Mangott, Gerhard (2008) *The Wider Black Sea Region in the 21st Century: Strategic, Economic and Energy Perspectives*, Washington D.C: Center for Transatlantic Relations The Johns Hopkins University
- Hoffmann, Stanley (1962) *Contemporary Theory in International Relations*, Englewood Cliffs: Prentice-Hall, Inc.
- Weisbrode, Kenneth (2001) *Central Eurasia: Prize or Quicksand? Contending Views of Instability in Karabakh, Ferghana and Afghanistan*, Adelphi Paper 338, London: The International Institute for Strategic Studies.
- Jackson, Robert and Soersen, Georg (1999) *Introduction to International Relation Theories and approaches*, New York: Oxford University Press. Third Edition (2007)
- Koivisto, Mauno (2008) *Venäjän idea*, Jyväskylä: Tammi
- Kalicki, Jan H. and Goldwyn, David L. (2005) *Energy & Security Toward a New Foreign Policy Strategy*, Washington D.C. : Woodrow Wilson Center Press.
- Larsson, Robert L. (2008) *Energikontroll: Kreml, Gazprom och energipolitik*, Stockholm: Totalförsvarets forskningsinstitut.
- Lintonen, Raimo (1996) *Johdatus kansainvälisen politiikan tutkimukseen*, Helsinki: Strategian laitos.

Mahan, Alfred (1991) *Classics of Sea Power*, Maryland: United States Naval Institute.

Morgenthau, Hans J. (1948) *Politics Among Nations: The Struggle for Power and Peace*, New York: Alfred A. Knopf, Inc. Third Edition (1962).

Mäkelä, Juha (16.11.2006) *Opetus 93. Kadettikurssille- luento Venäjästä*, Helsinki

Mäkelä, Juha (1.9.2007) *Venäjä- luento*, Helsinki

Smith Keith C. (2004) *Russian Energy Politics in the Baltics, Poland, and Ukraine A New Stealth Imperialism?*, Washington: Center for Strategic and International Studies.

Stern, Jonathan P. (2005) *The Future of Russian Gas and Gazprom*, Oxford: Oxford University Press.

Tuathail Gearóid Ó, Dalby Simon and Routledge Paul (1998) *The Geopolitics Reader*, New York: Routledge. Second Edition (2006)

Tuomi, Osmo (1995) *Uusi Geopolitiikka*, Tampere: Gaudeamus.

Tuomi, Sarajärvi, Jouni ja Anneli (2002) *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*, Jyväskylä: Tammi. Kolmaspainos (2004)

Vakhrushev, Vasily (1973) *Neocolonialism: Methods and Manoeuvres*, Moscow: Progress Publishers.

Volkov, Mai (1974) *The Strategy of Neocolonialism Today*, Moscow: Novosti Press Agency Publishing House.

10. INTERNETLÄHTEET (ARTIKKELIT)

Baranov, V.P (2007), "Doctrinal Aspects of Internal Security", *Military Thought*, No.2, Vol. 16, s. 63-67. www.milnet.fi, Linkit, East View Russian Military tietokanta 20.8.2008

Dahlström, Tobias “The role of the Media in combating corruption” International Conference Patterns of Corruption in the 21st Century: September 6-7.2008 Athens, Greece
 «<http://www.idec.gr/iier/new/CORRUPTION%20CONFERENCE/Tobias%20Dahlstrom%20Media%20and%20Corruption.pdf>»

11.4.2009

Danielyan, Emil (17.2.2009) “Armenia and Turkey make progress on delicate task of restoring Relations” *Eurasia Daily Monitor*, The Jamestown Foundation, Issue 31, Vol. 6
 «www.jamestown.org» 22.2.2009

Geden, Oliver. Goldthau, Andreas. Noetzel, Timo, “Energie-NATO und Energie-KSZE- Instrumente der Versorgungssicherheit?”, Stiftung Wissenschaft und Politik, SWP- Diskussionspapier.

«http://www.swpbelin.org/de/common/get_document.php?asset_id=3959&PHPSESSID=2361ceb58e980b11b2eccfa3f2c1206d» 28.9.2009

Gareev M.A (2007), “Russia`s New Military Doctrine: Structure, Substance”, *Military Thought*, No. 2, Vol.16, s. 1-14. www.milnet.fi, Linkit, East View Russian Military tietokanta 20.8.2008

Gorbunov, V.N. Bogdanov, S.A. (2008), “Military Strategic Confrontation: Forms and Methods of Influencing the Economic Potential of the Enemy”, *Military Thought*, No. 1, vol. 17, s. 136-148. www.milnet.fi, Linkit, East View Russian Military tietokanta 20.8.2008

Kondakov, Andrei ja Medvedev, Boris (2004), ”Economic Service in Russian Diplomacy”, *International Affairs*, No. 6, Vol. 50, s. 143-148. www.milnet.fi, Linkit, East View Russian Military tietokanta 20.8.2008

Kondakov, Andrei (2006), “Oil: Gravitating Towards Top End of Price Band”, *International Affairs*, No. 1, Vol. 52, s. 52-57. www.milnet.fi, Linkit, East View Russian Military tietokanta 20.8.2008

Kosachev, Konstantin (2008), “A Strong Diplomacy for a Strong Russia”, *International Affairs*, No. 2, Vol. 54, s. 105-112. www.milnet.fi, Linkit, East View Russian Military tietokanta 20.8.2008

Ksalova, Bella (12.12.2008) "In Yerevan, scientists discuss Armenia`s role in Midde-East space", *Kaukasian Knot* <<http://www.eng.kavkaz-uzel.ru/articles/7904>> 21.1.2009

Laruelle, Marlene (23.4.2008) "Russian Nationalism and Central Asia", *CASI Forum*, A discussion hosted by the Central Asia Caucasus Institute.

<http://www.silkroadstudies.org/new/inside/forum/CACI_2008_0423.html> 26.12.2008

Liukmanov, Artur (2006), "Russia`s Energy Base in the Arab East ", *International Affairs*, No.5, Vol. 52, s. 57-63. www.milnet.fi, Linkit, East View Russian Military tietokanta 20.8.2008

Masorin, V.V. (2007), "Naval Doctrine as a Component Part of Russian Federation Military Doctrine", *Military Thought*, No. 2, Vol. 16, s. 39-45. www.milnet.fi, Linkit, East View Russian Military tietokanta 20.8.2008

Medvedev, Alexander (2005), "Natural Gas in Russia`s Foreign Trade", *International Affairs*, No.6, Vol. 51, s. 32-37. www.milnet.fi, Linkit, East View Russian Military tietokanta 20.8.2008

Medvedev, Alexander (2006), "Gazexport: Achievements and Prospects", *International Affairs*, No. 5, Vol. 52, s. 146-155. www.milnet.fi, Linkit, East View Russian Military tietokanta 20.8.2008

Medvedev, Alexander (2007), "Russian Gas Export: Present and Future", *International Affairs*, No. 6, Vol. 53, s. 98-104. www.milnet.fi, Linkit, East View Russian Military tietokanta 20.8.2008

Medvedev, Alexander (2008), "Gazprom and European Energy Security", *International Affairs*, No. 3, Vol. 54, s. 109-115. www.milnet.fi, Linkit, East View Russian Military tietokanta 20.8.2008

Oznobishchev, Sergey (2008), "Strategic Planning in Russia`s Intrests", *International Affairs*, No.1, Vol. 54, s. 219-224. www.milnet.fi, Linkit, East View Russian Military tietokanta 20.8.2008

Petrov, Andrei (2006), "Russia Remains an Economically Passive Power", *International Affairs*, No. 1, Vol. 52, s. 133-137. www.milnet.fi, Linkit, East View Russian Military tietokanta 21.1.2009

Rizopoulos, Yorgos and Sergakis, Dimitrios "Corruption and Economic Nationalism Evidence from Russian Oil Sector" *University of Picardie*, International Conference Patterns of Corruption in the 21st Century: September 6-7.2008 Athens, Greece
 «<http://www.idec.gr/iier/new/CORRUPTION%20CONFERENCE/Rizopoulos%20Sergakis%20-%20Corruption%20and%20Economic%20Nationalism.pdf>» 11.4.2009

Rukshin, A.S. (2007), "Doctrinal Views on Employment and Organizational Development of the Armed Forces of Russia" *Military Thought*, No. 002, Vol. 16, s.23–30. www.milnet.fi, Linkit, East View Russian Military tietokanta 20.8.2008

Socor, Vladimir (5.3.2008) "South Stream Gas Project Defeating NABUCCO by Default" *Eurasia Daily Monitor*, The Jamestown Foundation, Issue 42 Vol. 5
 «www.jamestown.org» 25.2.2009

Shea, Jamie (Autum 2006) "Energy security: NATO's potential role", *NATO Review*
 «<http://www.nato.int/docu/review/2006/issue3/english/special1.html>»
 29.3.2009

Ter-Grigorian, Ashot (19.3.2007) "Armenia now receives gas from Iran", *Kaukasian Knot*
 «<http://www.eng.kavkaz-uzel.ru/articles/5551>»
 21.1.2009

Vishnevsky, Mikhail (2006), "Major Power's Competition for Business in Africa", *International Affairs*, No. 5, vol. 52, s. 64-74. www.milnet.fi, Linkit, East View Russian Military tietokanta 19.1.2009

Yermukanov, Marat (12.2.2007), "Kazakhstan Downplays Political Risks of Energy Corridor to Europe", *Eurasia Daily Monitor*, The Jamestown Foundation, Issue 30, Vol. 4
 «[http://www.jamestown.org/programs/edm/single/?tx_ttnews\[tt_news\]=32487&tx_ttnews\[backPid\]=171&no_cache=1](http://www.jamestown.org/programs/edm/single/?tx_ttnews[tt_news]=32487&tx_ttnews[backPid]=171&no_cache=1)» 22.2.2009

10.1 INTERNETLÄHTEET (MUUT KUIN ARTIKKELIT)

al-Mada (25.1.2004) “The Saddam Oil Vouchers Affair”, kääntänyt 20.2.2004 the Middle East Media Research Institute.

«<http://memri.org/bin/articles.cgi?Page=archives&Area=ia&ID=IA16404>»

10.4.2009

Arka News Agency (23.3.2009) “Itera international energy no longer ArmRosgasprom’s shareholder”

«<http://www.arka.am/eng/energy/2009/03/24/13859.html>»

13.4.2009

BOFIT “Paljonko kaasua Venäjä pystyy viemään”, *Suomen Pankki BOFIT- Siirtymätalouksien tutkimuslaitos*, BOFIT Online 2008 No.3

«<http://www.bof.fi/NR/rdonlyres/0DE48788-7DE3-41D3-ABD2-9BAD099FE405/0/bon0308.pdf>»

3.4.2009

British Petroleum, West Route Export Pipeline

«<http://www.bp.com/sectiongenericarticle.do?categoryId=9006672&contentId=7015099>»

7.3.2009

British Petroleum, BP Statistical Review of World Energy June 2008

«http://www.bp.com/liveassets/bp_internet/globalbp/globalbp_uk_english/reports_and_publications/statistical_energy_review_2008/STAGING/local_assets/downloads/pdf/statistical_review_of_world_energy_full_review_2008.pdf»

7.3.2009

Commission of the European Communities, Communication from the Commission to the European Council and the European Parliament An Energy Policy for Europe,

«<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2007:0001:FIN:EN:PDF>»,

25.2.2009

Council of the European Union, The EU and Central Asia: Strategy for a New Partnership

«<http://register.consilium.europa.eu/pdf/en/07/st10/st10113.en07.pdf>»

25.2.2009

Dagens industri (19.1.2008) “Putin stärker greppet om energi”

«<http://di.se/Nyheter/?page=/avdelningar/SWForetag.aspx%3Flop%3D9>»

28.9.2008

EBRD (European Bank of Regional Development), Projects in Azerbaijan,

«<http://www.ebrd.com/country/country/azer/showcase.htm>»

4.1.2009

EBRD, Natural Resources Policy,

«<http://www.ebrd.com/about/policies/sector/natural.htm>»

4.1.2009

EIA (Energy Information Administration)- Official Energy Statistics from the U.S. Government, Primary Russian Oil and Gas Pipelines to Europe,

«http://www.eia.doe.gov/emeu/cabs/Ukraine/images/RF_toEurope.pdf»

19.8.2008

Energy Information Administration- Official Energy Statistics from the U.S. Government, Russia- Natural Gas, «<http://www.eia.doe.gov/emeu/cabs/Russia/NaturalGas.html>»17.3.2009

Energy Information Administration, Russian Oil and Natural Gas at a Glance

«<http://www.eia.doe.gov/emeu/cabs/Russia/Maps.html>» 19.8.2008

European Commission, (European Neighbourhood Action Plan, EU/Georgia Action Plan)

«http://ec.europa.eu/world/enp/pdf/action_plans/georgia_enp_ap_final_en.pdf», 8.1.2009

European Commission, (European Neighbourhood Action Plan, EU/Armenia Action Plan)

«http://ec.europa.eu/world/enp/pdf/action_plans/armenia_enp_ap_final_en.pdf», 8.1.2009

European Commission, (European Neighbourhood Action Plan, EU/Azerbaijan Action Plan)

«http://ec.europa.eu/world/enp/pdf/action_plans/azerbaijan_enp_ap_final_en.pdf», 8.1.2009

European Commission, “European Neighbourhood Policy” Country Report Armenia,

«http://ec.europa.eu/world/enp/pdf/country/armenia_country_report_2005_en.pdf», 8.1.2009

European Commission, "European Neighbourhood Policy" Country Report Azerbaijan
«http://ec.europa.eu/world/enp/pdf/country/azerbaijan_country_report_2005_en.pdf»,
8.1.2009

FOI (Totalförsvarets forskningsinstitut), Rysslands energipolitik och pålitlighet som energileverantör, «<http://www.foi.se/upload/rapporter/foi-rysk-energiolitik.pdf>», 3.7.2008

Gazprom, Statement by Alexey Miller about gas price for Ukraine,
«<http://www.gazprom.com/eng/news/2009/01/33511.shtml>», 6.1.2009

Gazprom, Gazprom in figures 2003-2007,
«http://www.gazprom.com/documents/Stat_Eng_2007.pdf», 5.4.2009

Gazprom, Business Strategy,
«<http://www.gazprom.com/eng/articles/article8523.shtml>», 5.4.2009

Gazprom, History of the company,
«<http://www.gazprom.com/eng/articles/article23663.shtml>», 5.4.2009

Georgian Gas Transportation Company, Activity, «<http://www.ggtc.ge/index.php?m=285>»,
5.1.2009

Georgian Gas Transportation Company, Gardabani Reconstruction Works,
«<http://www.ggtc.ge/index.php?m=294>»
5.1.2009

Georgian Gas Transportation Company, Baku-Tbilisi-Erzrum Trans-Caucasus Gas Pipeline, Project, «<http://www.gogc.ge/index.php?m=255>» 5.1.2009

Georgian Oil and Gas Corporation, Baku-Tbilisi-Ceyhan Oil Pipeline Project,
«<http://www.gogc.ge/index.php?m=254>», 5.1.2009

Georgian Oil and Gas Corporation, Gweletti Project,
«<http://www.gogc.ge/index.php?m=268>», 5.1.2009

GIOGIE, «<http://www.giogie.com/2009/home.html>», 5.1.2009

Information Office of the State Council of the People's Republic of China, (December 2006)
“China's National Defense in 2006”, Beijing

«<http://english.people.com.cn/whitepaper/defense2006/defense2006.html>»

29.3.2009

Jane`s Intelligence Digest, “The Russian play for Iraqi Oil”, «[www.milnet.fi](http://www.milnet.fi)», Janes`s
4.5.2008

Jane`s Intelligence Watch Report, “Georgia to increase gas imports from Azerbaijan”,
«www.milnet.fi», Janes`s 10.1.2009

Jane`s Foreign Report, “Russian blasts render Georgia powerless”, «[www.milnet.fi](http://www.milnet.fi)», Janes`s
10.1.2009

Ministry of Energy of Georgia, Georgian Oil and Gas Corporation,

«<http://www.minenergy.gov.ge/index.php?m=335>», 5.1.2009

National Intelligence Council, Global Trends 2025: A Transformed World,

«http://www.dni.gov/nic/PDF_2025/2025_Global_Trends_Final_Report.pdf»

13.1.2009

National Intelligence Council, The Security Environment of 2025: Workshop Report,

«http://www.dni.gov/nic/PDF_2025/2025_Security_Environment.pdf»

13.1.2009

OPEC, About us

«<http://www.opec.org/aboutus/>»

3.4.2009

President of Russia, Dimitri Anatolyevich Medvedev

«http://www.kremlin.ru/eng/articles/D_Medvedev.shtml» 6.1.2009

РУКОВОДСТВО АППАРАТА СОВЕТА БЕЗОПАСНОСТИ РОССИЙСКОЙ
ФЕДЕРАЦИИ, «<http://www.scrf.gov.ru/persons/sections/10/>»

10.4.2009

Russiaprofile.org, Security Council

«<http://www.russiaprofile.org/resources/structure/security/>»

10.4.2009

United States House of Representatives- House Committee on Foreign Affairs

U.S-Russia Relations in the Aftermath of the Georgian Crisis

«<http://foreignaffairs.house.gov/110/44278.pdf>»7.1.2009

Vnesheconombank, Composition of Supervisory Board,

«<http://veb.lgg.ru/en/about/governance/nabl/#32=209>»

7.4.2009

VEB annual report 2004,

«http://www.veb.ru/common/img/uploaded/files/veb_annual_2004_eng.pdf», 7.4.2009

VEB annual report 2007,

«http://veb.lgg.ru/common/img/uploaded/files_list/VEB_annual_2007_eng.pdf», 7.4.2009

VEB annual report 2005,

«http://www.veb.ru/common/img/uploaded/files_list/VEB_annual_2005_eng.pdf», 7.4.2009

Yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaamisen strategia, Helsinki: Puolustusministeriö

«www.defmin.fi», 10.12.2007

YLE 1,Ulkolinja (18.3.2009), Kaasusodan opetukset